

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Saša Golavšek

**Ozaveščenost učencev in učenk o medvrstniškem nasilju na
osnovni šoli**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2023

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Saša Golavšek

**Ozaveščenost učencev in učenk o medvrstniškem nasilju na
osnovni šoli**

Diplomsko delo

**Mentor: Doc. dr. Milko Poštrak
Somentorica: As. dr. Klavdija Kustec**

Ljubljana, 2023

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, doc. dr. Milko Postraku, in somentorici, as. dr. Klavdiji Kustec, da sta mi bila v pomoč pri pripravi diplomske naloge. Zahvaljujem se za hitre odzive, nasvete in spodbudne besede.

Zahvaljujem se tudi učenkam in učencem, ki so sodelovali v moji raziskavi, mentorici na praksi ter vsem, ki so na kakršen koli način pripomogli k uspešno opravljeni raziskavi.

Posebna zahvala gre staršema ter babici Marjani, ki so mi skozi vso študijsko pot stali ob strani. Zaradi vas sem to, kar sem. Hvala, ker verjamete vame.

Hvala tudi vsem prijateljicam in prijateljem za vse prijazne in spodbudne besede.

PODATKI O DIPLOMSKEM DELU

Ime in priimek: Saša Golavšek

Naslov: Ozaveščenost učencev in učenk o medvrstniškem nasilju na osnovni šoli

Kraj: Ljubljana

Leto: 2023

Število strani: 57

Število grafov: 24

Število tabel: 5

Število virov: 63

Število prilog: 2

Mentor: Doc. dr. Milko Poštrak

Somentorica: As. dr. Klavdija Kustec

Ključne besede: medvrstniško nasilje, vrste nasilja, vloge pri medvrstniškem nasilju, ozaveščenost medvrstniškega nasilja, ukrepanje ob medvrstniškem nasilju.

Povzetek: V diplomskem delu sem raziskovala ozaveščenost učencev in učenk o medvrstniškem nasilju. V teoretičnem delu sem najprej predstavila ranljive mlade, nato sem predstavila definicijo medvrstniškega nasilja ter njegove elemente, opredelila sem vloge in vrste medvrstniškega nasilja. Nato sem se osredotočila na ukrepanje v zvezi z medvrstniškim nasiljem v šoli in zmanjševanje le-tega ob zaznavanju nasilja. Na koncu sem se osredotočila na šolsko svetovalno službo: kako svetovalna služba sodeluje z učitelji, vodstvom šole, zunanjimi ustanovami, starši, kako svetovalna služba reagira in ravna ob zaznavi medvrstniškega nasilja. Zanimala me je ozaveščenost učencev in učenk 6. in 7. razredov osnovne šole o pojmu medvrstniškega nasilja. Osredotočila sem se predvsem na to, kakšno je njihovo znanje pred in po delavnici o medvrstniškem nasilju, ki sem jo izvedla.

Rezultati so pokazali, da so bili učenci pred delavnico slabo ozaveščeni o pojmu medvrstniško nasilje in da je ozaveščenost večja po izvedbi delavnic. Prav tako so rezultati pokazali, da so učenci in učenke v večini že bili udeleženi v medvrstniškem nasilju, pri čemer na šoli najpogosteje opažajo fizično ter verbalno nasilje. Na vprašanje, kateri osebi bi se zaupali v primeru nasilja, je velika večina odgovorila, da staršem. V času šolanja na daljavo niso bili bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju. V prihodnje bi si želeli več pogovorov na temo medvrstniškega nasilja.

Title: Awareness of male and female students about peer violence at primary school

Key words: peer violence, types of violence, roles in peer violence, awareness of peer violence, actions against peer violence

Abstract: In my thesis, I conducted research on the awareness of students about peer bullying. In the theoretical part, I first presented vulnerable young people, followed by the definition of peer bullying and its elements. I also identified the roles and types of peer bullying. Then, I focused on peer bullying in schools, the actions taken to address it, and strategies for reducing it when it is detected. Finally, I examined the role of the school counseling service, including its collaboration with teachers, school administration, external institutions, and parents. I also explored how the counseling service responds and acts upon the detection of peer bullying. I was interested in the awareness of 6th and 7th-grade students regarding the concept of peer bullying. Specifically, I focused on their knowledge before and after a workshop on peer bullying that I conducted. The results showed that students had poor awareness of peer bullying before the workshop, but their awareness increased significantly after participating in the workshop. The results also indicated that the majority of students had been involved in peer bullying, with physical and verbal bullying being the most commonly observed types at school. When asked whom they would confide in if they experienced bullying, the majority responded that they would turn to their parents. The results also suggested that students were not more exposed to peer bullying during distance learning. In the future, students expressed a desire for more discussions on the topic of peer bullying.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. Ranljivi mladi	1
1.1.1. Mladi in nasilje	2
1.1.2. Dejavniki odraščanja	3
1.1.2.1. Družina	3
1.1.2.2. Vrstniki	3
1.1.2.3. Šola	4
1.1.2.4. Mediji	4
1.1.3. Mladostniki v času širjenja okužbe COVID-19	5
1.2. Opredelitev medvrstniškega nasilja	6
1.2.1. Vrste medvrstniškega nasilja	7
1.2.2. Vloge medvrstniškega nasilja	8
1.2.2.1. Žrtve medvrstniškega nasilja	9
1.2.2.2. Povzročitelji medvrstniškega nasilja	9
1.2.2.3. Opazovalci medvrstniškega nasilja	10
1.3. Šola	10
1.3.1. Medvrstniško nasilje v šoli	10
1.3.2. Ukrepanje ob medvrstniškem nasilju v šoli in vloga šola pri zmanjševanju nasilja	11
1.4. Šolska svetovalna služba	12
1.4.1. Sodelovanje svetovalne službe z učitelji	12
1.4.2. Sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole	12
1.4.3. Sodelovanje svetovalne službe z zunanjimi ustanovami	13
1.4.4. Sodelovanje svetovalne službe s starši	13
1.4.5. Vloga socialnega dela v osnovni šoli	14
1.4.6. Obravnava medvrstniškega nasilja v šolski svetovalni službi	15
1.4.7. Ravnanje ob zaznavi medvrstniškega nasilja	15
2. OPREDELITEV PROBLEMA	18
2.1. Raziskovalne hipoteze	19
3. METODOLOGIJA	20
3.1. Vrsta raziskave, model raziskave, spremenljivke	20
3.2. Raziskovalni instrument in viri podatkov	20
3.3. Populacija in vzorčenje	20
3.4. Zbiranje podatkov	21
3.5. Obdelava in analiza podatkov	21
4. REZULTATI	22
4.1. Spol in razred sodelujočih	22
4.2. Poznavanje medvrstniškega nasilja	23
4.3. Opredelitev medvrstniškega nasilja	23
4.4. Žrtev medvrstniškega nasilja	25
4.5. Najpogosteje opaženo medvrstniško nasilje	26
4.6. Izpostavljenost medvrstniškemu nasilju v času šolanja od doma	27
4.7. Oseba, kateri bi zaupali v primeru medvrstniškega nasilja	28
4.8. Poznavanje oblik medvrstniškega nasilja	30
4.9. Predlogi za preprečevanje medvrstniškega nasilja	33
4.10. Preverjanje hipotez	36
5. RAZPRAVA	41

6. SKLEPI	44
7. PREDLOGI.....	45
8. LITERATURA	46
9. PRILOGE	51
9.1. Anketni vprašalnik.....	51
9.2. Delavnica o nasilju.....	53

SEZNAM GRAFOV

Graf 1: Spol in razred sodelujočih	22
Graf 2: Poznavanje sodelujočih o izrazu medvrstniško nasilje	23
Graf 3: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje pred delavnico	24
Graf 4: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje po delavnici	24
Graf 5: Žrtve medvrstniškega nasilja po spolu in razredih pred delavnico	25
Graf 6: Žrtve medvrstniškega nasilja po spolu in razredih po delavnici	25
Graf 7: Najpogostejše opaženo medvrstniško nasilje na šoli pred delavnico	26
Graf 8: Najpogostejše opaženo medvrstniško nasilje na šoli po delavnici	26
Graf 9: Izpostavljenost medvrstniškega nasilja v času šolanja od doma pred delavnico	27
Graf 10: Izpostavljenost medvrstniškega nasilja v času šolanja od doma po delavnici	27
Graf 11: Oseba, kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja pred delavnico (6. razred)	29
Graf 12: Oseba kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja po delavnici (6. razred)	29
Graf 13: Oseba, kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja pred delavnico (7. razred)	30
Graf 14: Oseba kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja po delavnici (7. razred)	30
Graf 15: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja pred delavnico (6. razred) ...	32
Graf 16: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja po delavnici (6. razred)	32
Graf 17: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja pred delavnico (7. razred)	33
Graf 18: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja po delavnici (7. razred)	33
Graf 19: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 6. razred pred delavnico	34
Graf 20: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 6. razred po delavnici	35
Graf 21: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 7. razred pred delavnico	35
Graf 22: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 7. razred po delavnici	36
Graf 23: Poznavanje medvrstniškega nasilja pred in po delavnici	37
Graf 24: Največkrat opažena oblika medvrstniškega nasilja na šoli (pred in po delavnici)	39

KAZALO TABEL

Tabela 1: Katere oblike nasilja učenci in učenke najpogostejše opazijo na šoli	27
Tabela 2: Poznavanje izraza medvrstniško nasilje	36
Tabela 3: Žrtve medvrstniškega nasilja glede na razred	37
Tabela 4: Rezultat Hi-kvadrat testa	38
Tabela 5: Oblike medvrstniškega nasilja v šoli, ki jih učenci in učenke največ opazijo ter rezultat Hi-kvadrat testa enake verjetnosti	39

1. TEORETIČNI UVOD

1.1. Ranljivi mladi

Kako se mladostniki odzivajo na stiske in težave, se od posameznika do posameznika razlikujejo. Pri razumevanju teh razlik si lahko pomagamo z Meadovim (1997) konceptom osebnega in družbenega jaza. Družbeni jaz opredeljuje kot segment osebnosti, v katerega opredeljuje navade, običaje, pravila, strategije preživetja in ravnanja. Osebni jaz, ki ga imenujemo mišljenje, pa brska po zalogah znanja v lastnem družbenem jazu in na podlagi lastne aktivnosti, že iz obstoječih sestavin, sestavi nekaj novega (Poštrak, 2007).

Meadov koncept nam pomaga pri tem, da nam je bolj razumljivo, kako lahko dva mladostnika, ki sta odraščala v popolnoma enakem okolju, s podobnimi življenjskimi izkušnjami, s podobnimi možnostmi izbire, razvijeta različne strategije preživetja (Poštrak 2006, str. 5, 2007a, str. 154). V Reviji Socialno delo Poštrak (2012, str. 226) pojasni, da odločanje osebe ni nikoli povsem avtonomno, ker je njegova odločitev na podlagi lastnih zalog znanja, ki jih je ponotranjila v družbenem jazu.

Življenjski svet, v katerem živi mladostnik, je svet, v katerem se želi mladostnik čim bolj prilagoditi in znati, hkrati pa je to svet, ki je kompleksen simbolni svet. »S tem namenom mladostnik razvije strategije preživetja, v katerega spadajo vse tiste oblike, načini ali vzorci ravnanja, vedenja, delovanja, komuniciranja, itd., ki jih je določena oseba razvila do sedaj« (Poštrak, 2001, str. 214–215).

»Pod pojmom ranljivi mladi uvrščamo tiste, ki so izpostavljeni negativnim delovanjem dejavnikov iz njihovega življenjskega sveta«. Pojem lahko povežemo tudi s pojmom socialne izključenosti (Ule, Renner, Mencin Čeplak in Tivadar, 2000, str. 15).

Na podlagi izsledkov dveh raziskav, narejeni sredi šestdesetih in sedemdesetih let 20. stoletja, Blaž Mesec ugotavlja, da se t. i. mladoletni prestopniki ne vključujejo niti v neobvezne dejavnosti, kot so npr. plesi in mladinski klubi, za kar navaja dva razloga: mladi se ne včlanijo, ker bi morali biti v teh organizacijah podrejeni, druga stvar pa je ta, da jih organizacije same zavračajo, ker vanje vnašajo nered in motijo ustaljeno delovanje (Hočevar in Mesec, 1981, str. 54). Ob tem se ne da izogniti vprašanju, kako bi vključili ogrožene mladostnike v zanje primerno obliko prostora dejavnosti. Pri tem je pomembno, da strokovnjaki skupaj z

mladostniki raziskujejo in soustvarjajo programe za ustvarjanje prostora dejavnosti. V prostem času lahko strokovnjaki prepoznavajo znamenja, ki nakazujejo na to, da je mladostnik v stiski. Ob tem vplivamo tudi na mladostnikov psihosocialni položaj in ga podpremo ter vključimo tam, kjer lahko spodbujamo njegove pozitivne potencialne. Pri tem ne gre zanemariti dejstva, na katerega opozori tudi Blaž Mesec, da strokovno delo z mladostniki zahteva strpnost, odprtost, budnost in jasne strokovne koncepte (Hočevnar in Mesec, 1981, str. 68).

Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina (2005, str. 4) v knjigi Vzpostavljanje delovnega odnosa, citirajo Salebeeya, ki pravi, da je potrebno mobilizirati moč stranke. Torej njene talente, znanja, sposobnosti ter vire, tako, da s ciljem podpreš njihove želje, da tako dosežejo zastavljene cilje in vizijo. Tako bodo imeli ljudje kakovostnejše življenje, katero bo v skladu z njihovimi koncepti kakovosti.

1.1.1. Mladi in nasilje

Nasilje je, kljub temu, da se je skozi stoletja že veliko naučilo o strpnosti do sočloveka, v današnji družbi še vedno zelo prisotno. Prisotno je v vsaki družbi na makro ali mikro ravni. Nasilje še vedno ostaja osnovni mehanizem, s katerim uveljavljamo svojo vlogo in prihajamo do zaželenih ciljev (Bučar Ručman, 2004, str. 17).

Že v samem predgovoru v knjigi *Nasilje in mladi* (2004) avtorja Bučar Ručmana je zaznati, da je o mladih in nasilju težko pisati, saj je potrebno biti pri tem previden, ker lahko različne hipotetične razlage o vzrokih, motivih in pojavnih oblikah vodijo do ustvarjanja stereotipov. Po Bučar Ručmanu (2004) mlade že skozi zgodovino starejši imenujejo kot uporniške, neukrotljive in neredko nasilne (Bučar Ručman, 2004, str. 13).

Nasilje med mladimi je pogosto dokazovanje premoči nad drugim, ki pogosto temelji v nemoči posameznika, da bi se dokazal na drugih področjih in lastno uveljavitev išče z nasiljem. Pri mladih imajo velik vpliv njihove lastne vrednote in vrednote vrstnikov, med katere se vrinejo tudi tekmovalnost, nestrpnost, potrošniška miselnost h katerim prispeva tudi današnja družba, saj spodbuja tekmovalnost, kateri so mladi podvrženi že v zgodnjih letih šolanja (Bučar Ručman, 2004).

»Lahko bi rekli, da je nasilje grob napad na drugo osebo, rezultat tega pa je vidno poškodovanje ali prizadevanje fizične škode tem osebam« (Žužul, 1989 v Bučar Ručman, 2004).

SSKJ termin mladina definira kot mlade ljudi, zlasti med 14. in 25. letom starosti (Bajec, 1994 v Bučar Ručman, 2004). Statistični urad Republike Slovenije pa kot mlado osebo šteje osebo med 15. in 29. letom starosti (Bučar Ručman, 2004).

1.1.2. Dejavniki odraščanja

Čeprav menimo, da je določeno ravnanje mladostnika nespremenljivo, je pomembno, da raziskujemo njegov življenjski svet in vplive posameznih dejavnikov, ki ga izoblikujejo v posameznika, in ki vplivajo na njegovo vedenje (Mrežar, 2013).

Poznavanje dejavnikov odraščanja nam pomaga, da upoštevamo mladostnikove dejavnike, okoliščine, ki so posameznika potisnile v stanja, v katerem je razvil takšne načine ravnanja. Na mladostnikov način ravnanja vplivajo izkušnje v njegovi matični družini, šoli, med vrstniki, njegove ponotranjene vrednote (Poštrak, 2012).

Poštrak (2006) navaja, da oseba z nasilnimi dejanji na svoj način nekaj sporoča. Sporoča o tem, da se v njenem življenju dogaja nekaj nezaželenega, ogrožajočega. Pomembno je, da ljudje, ki delajo z mladimi, to sporočilo razumejo, saj lahko le na podlagi dešifriranja tega sporočila, mladostnika usmerijo v ustrezno svetovalno dejavnost.

1.1.2.1. Družina

Družina je dejavnik, ki bistveno vpliva na razvoj otrokove percepcije (Bučar Ručman, 2004, str. 143). Pušnikova v knjigi *Nasilje in mladi* (2004) navaja, da ravno v družini otrok prvič dobi občutje za lastno vrednost ter za zaupanje v ljudi in v svet, ki ga obdaja. Napotke za socialno interakcijo dobiva tudi s strani drugih družinskih članov, tudi še takrat, ko se že osamosvoji (Pušnik, 1999).

Večina mladostnikov, ki so vpleteni v nasilna dejanja na kakršenkoli način, prihaja iz neurejenih družin, kjer so bili večinoma tudi sami izpostavljeni nasilju ter zlorabam. Družina je bistvenega pomena pri oblikovanju nasilnih vedenjskih vzorcev posameznika (Meško, 1997 v Bučar Ručman, 2004).

1.1.2.2. Vrstniki

V svoji mladosti se mlad človek največkrat druži s svojimi vrstniki, kar pomeni, da se tudi vpliv

staršev zmanjšuje in je družba tista, ki ima vedno večji vpliv na posameznika (Bučar Ručman, 2004).

Kot navaja Rosenberg (1965 v Bučar Ručman, 2004) je pripadnost vrstnikom in njihovem odobravanju eden odločilnih temeljev njegovega samospoštovanja. Vsaka mlada oseba si želi biti sprejeta in spoštovana v družbi. Dogaja se, da v kolikor mladostniki v družbi niso sprejeti, so izločeni, se na podlagi tega, da bi bili sprejeti, pričnejo družiti z vrstniki, ki že imajo določen ugled in sloves vzpostavljen. Tudi sami si želijo doseči spoštovanje in ugled med vrstniki, zato počnejo stvari, s katerimi so jih v družini seznanili in naučili, da so neprimerne. To početje opravičujejo z večjo sprejetostjo vrstnikov (Čelesnik in Bobnar, v Bučar Ručman, 2004).

1.1.2.3. Šola

Znan pregovor »šola je drugi dom« nam pove, da je velik del prostega časa otrok preživet v šoli (Bučar Ručman, 2004, str. 148). Šola kot institucija z izrazito storilno naravnostjo povzroča tekmovalnost in tako ustvarja možnosti za agresivno vedenje učencev (Bitenc, 1999, v Bučar Ručman, 2004). Tekmovalnost pa se še stopnjuje s pritiskom na otroke po visoki izobrazbi v družbenem, javnem in zasebnem življenju. Izobrazba je eden ključnih elementov mladosti v modernih družbah, zato se lahko mladost definira tudi kot izobraževalni moratorij (Ule Nastran, 1994 v Bučar Ručman, 2004).

Šola je lahko tudi prostor, v katerem se otrok počuti varnega, sprejetega in tako pozitivno vpliva na njegov razvoj. Za otroka, ki je izpostavljen že neugodnim družinskim vplivom, lahko slaba šolska izkušnja pomeni še dodaten ogrožajoč dejavnik otrokovega razvoja. Sprejetost med vrstniki, dober šolski uspeh, povezanost s skupino, ugodna šolska in razredna klima, dober odnos z enim od učiteljev so varovalni dejavniki, ki omogočajo, da se otrok v šoli počuti bolj sprejeto in zaželeno (Bitenc, 1999 v Bučar Ručman, 2004).

1.1.2.4. Mediji

Živimo v času, ko mladi preživljajo svoj prosti čas ob gledanju televizije, igranju računalniških igrice, poslušanju glasbe, pogovarjanju po telefonu ipd. Pri vseh teh naštetih dejavnostih so izpostavljeni prikazovanju nasilja (Bučar Ručman, 2004).

Tržno novinarstvo postaja prevladujoč način sporočanja, ki je oddaljeno od pojmovanja

kakovostnega novinarstva (Poler Kovačič, 2003 v Bučar Ručman, 2004). Po Bučar Ručman (2004) bi morali biti mediji tisti, ki bi prevzeli odgovornost in sami odločali o tem, kaj bodo prikazovali, ne pa da podlegajo »zahtevam« lastnikov kapitala, ki jo potrebujejo zaradi prodaje oglaševalskega prostora. Glavne vzroke za nasilje ne smemo zvaliti na medije, temveč jih moramo iskati predvsem v družinskih razmerah (zlorabe v družinah, način vzgoje itd.), vrstnikih, družbenogospodarskem stanju (revščina, socialna varnost) in v odnosu do vseh oblik nasilja.

1.1.3. Mladostniki v času širjenja okužbe COVID-19

Leta 2019 je svet zaustavila pandemija Covida-19. To je bolezen, ki se kaže s slabim počutjem, z vročino, kašljem, pomanjkanjem zraka in je v hujših primerih podobna pljučnici (NIJZ 2020). Virus se je razširil iz mesta Wuhan, v provinci Hubei na Kitajskem, na ves svet. Povzročil je ogromno smrti, zaustavil svetovno gospodarstvo in družbene dogodke (Amadasun, 2020).

V času epidemije so otroci trpeli, da bi obvarovali odrasle pred boleznijo (Green, 2020). UNICEF (2020) piše o tem, da so bili otroci in mladostniki bolj izpostavljeni nasilju in zanemarjanju v času epidemije in da je to na njih pustilo negativne posledice.

Življenje mladih se je v tem času zelo spremenilo. V času širjenja Covida-19 so bile zaprte šole, vrtci, fakultete, knjižnice, centri za socialno delo, razni dogodki. Prepovedano je bilo udeleževanje pri socialnih aktivnosti, na katerih so mladi pred tem uživali (Masten in Motti-Stefanid, 2020).

V mladostništvu je poudarek na tem, da so odnosi z vrstniki pomembni, pomembna je njihova socialna podpora. V obdobju mladostništva se dogajajo mnoge spremembe, tako hormonske kot nevrobiološke in socialne. Mladostniki šele začenjajo razvijati strategije spoprijemanja s stresom (Oosterhof, Palmer, Wilson, Shook, 2020). Socialna distanca in zapiranje šol privede do tega, da se povečajo težave v duševnem zdravju otrok in mladostnikov, ki imajo sicer v primerjavi z odraslimi že na splošno večje možnosti, da te težave razvijejo (Loades idr, 2020).

Loades in drugi (2020) so v študiji, ki je raziskovala duševno zdravje in z njim povezane težave med karanteno, ugotovili, da so otroci, ki so bili prisiljeni v izolacijo, imeli kar petkrat višje možnosti, da bodo v prihodnje zaradi posttravmatskega stresa in slabega duševnega zdravja potrebovali strokovno pomoč.

Pomembno je, da z otroki in mladostniki komuniciramo in jim pomagamo na njihovi poti v prihodnost. Potrebno je, da govorimo tako, da nas otroci razumejo in da otroci in mladostniki vidijo, da nam je mar ter, da nas zanima, kaj potrebujejo v teh časih (Green, 2020).

United Nations (2020) izpostavlja, da četudi imajo otroci dostop do interneta, znanje in ne spadajo pod ranljive učence s slabimi digitalnimi veščinami in s slabšim dostopom do računalniške opreme in interneta, imajo lahko slabše življenjske razmere zaradi tega, ker jim starši ne morejo pomagati zaradi nižje izobrazbe in jim tako težje pomagajo pri učenju. Otroci imajo lahko tudi stres zaradi revščine, veliko jih nima potrebne podpore pri učenju ter stabilnega okolja, v katerem bi se lahko prilagodili novim modelom učenja (United Nations, 2020).

Poštrak (2015) opozori na to, da nam mladostniki lahko povedo, kako doživljajo določeno dogajanje. Naloga socialnih delavcev je, da te pripovedi analiziramo. Naš fokus ni na tem, kakšni bi mladostniki morali biti kot idealni subjekti, temveč, kakšni so ti mladostniki tukaj in zdaj in kaj lahko skupaj z njimi naredimo, da jim bo v tem okolju lažje (Poštrak, 2015).

1.2. Opredelitev medvrstniškega nasilja

Olweus, ki je začetnik znanstvenega preučevanja medvrstniškega nasilja, medvrstniško nasilje opredeli kot učenčevo izpostavljenost negativnim dejanjem s strani enega ali več vrstnikov, pri čemer so ta dejanja ponavljajoča in trajajoča (Olweus, 1978, v Peets, Hodges in Salmivalli, 2011).

Medvrstniško nasilje torej definiramo kot nasilje, ki je namerno in ni posledica igre. Prav tako medvrstniško nasilje vključuje neravnovesje moči. Medvrstniško nasilje ima naslednje skupne elemente:

- je nasilje, ki se ponavlja in traja dlje časa;
- njegov namen je škoditi nekomu drugemu;
- pojavlja se v različnih oblikah (verbalno, psihično ali fizično ...);
- značilno je, da prihaja do neravnovesja moči med žrtvijo in napadalcem;
- učiteljem na šoli je nasilje večinoma prikrito in skrito;
- nasilneži medvrstniškega nasilja mislijo, da ne bodo razkriti in da ne bodo trpeli posledic;
- nasilneže je strah, da bi bil nekdo drug nasilen do njih;
- nasilje ima za žrtve tako fizične kot tudi psihične posledice;

- nasilje je grožnja tako za žrtve kot tudi za priče nasilja, torej opazovalce (Pečjak, 2014).

Habbe (2000) pravi, da je nasilno vedenje kot sproščanje odvečne energije. Nekateri strokovnjaki so mnenja, da so učenci v šoli predvsem pasivni poslušalci in zapisovalci razlag. Med odmori pa na neprimeren način sproščajo svojo odvečno energijo v obliki nasilnih dejanj. Pametnejše bi bilo, da bi odvečno energijo sproščali in usmerili v dejavnosti, ki so koristne in bi prispevale k samemu načinu šolskega dela.

Otroci se naučijo sodelovanja in uveljavljanja takoj, ko se pridružijo vrstnikom v vrtcu, na igrišču in kasneje v šoli. V takšnih skupinah se vedno najdejo tisti posamezniki, ki so šibkejši in tako padejo v podrejeni položaj posameznikom, ki veljajo za močnejše. Pri tem je pomembno vzpostaviti skrb, ki ni povezana le z uveljavljanjem, temveč tudi s sproščanjem frustracij. V takšnem primeru ni govora o močnejših in šibkejših, ampak o nasilnežih in žrtvah (Habbe, 2000).

Medvrstniško nasilje se dogaja v najranljivejšem obdobju, v obdobju mladostništva, v katerem so odnosi z vrstniki izjemnega pomena pri psihološkem razvoju posameznika. Vpliv na psiho-fizično stanje, na samopodobo, na izoblikovanje identitete in nadaljnji razvoj osebe kot individuuma je v tem času izjemen, sovrstniki pa predstavljajo pomemben kamen v mozaiku čustvene in socialne opore, v kolikor ta kamen ni namenjen, da rani (Moscha, 2021).

Da bi bolje razumeli, da ni vsako vedenje nasilje, ne smemo zamenjevati konfliktov z nasiljem. Konflikti med mladostniki so običajni in jih mladostniki v večini rešijo sami, saj ne gre pri konfliktu za izrazito neravnovesje moči. Mladostniki, ki pa so žrtve nasilja, se pred povzročitelji ne morejo sami braniti, zato je nujen poseg odraslih oseb (Aničić idr., 2015, str. 27–28).

1.2.1. Vrste medvrstniškega nasilja

V priročniku *Nasilje – nenasilje* (2002, str. 106) Aničić idr., ločijo več različnih oblik medvrstniškega nasilja:

- telesno nasilje (pri katerem gre za razna brcanja, odrivanja, boksanja, klofutanja ipd.);
- verbalno nasilje (pri katerem so prisotne žaljivke, širjenje laži, zbadljive izjave, pisanje žaljivih besed po stenah ipd.);
- psihično nasilje (pri katerem so najpogostejša izločanja iz skupine, grožnje, ustrahovanja, seksizem, nacionalizem ipd.);

- izsiljevanje ali ekonomsko nasilje (pri tej obliki nasilja je največkrat prisotna zahteva denarja, zahteva drugih materialnih dobrin, žrtev povzročitelju piše domače naloge, rešuje teste, ipd.) (Aničić idr., 2002, str. 106).

Vedno pogostejša pa je tudi internetna zloraba. Vsako leto je na internetu več zlorabe za nasilje med vrstniki. Anonimnost, ki je mogoča na spletu, omogoča lažno predstavljanje, manipuliranje, objavo občutljivih podatkov ali slik ipd. Starši so pri tem nemočni in običajno se internetni zlorabi pridruži izbruh nasilja med vrstniki (Schmidt, 2018).

Aleš Bučar Ručman (2004) navaja fizično nasilje, psihično in verbalno nasilje, ki ju opredeli kot vsa dejanja, ki se na grob način dotaknejo človekove psihe. Psihično nasilje lahko človeka pripelje do tega, da začne dvomiti sam vase, ni več samozavesten, upade mu samopodoba. S psihičnim nasiljem povzročimo tudi škodo, ki je skrita očem. Zaznamuje človekovo duševnost, samozaupanje, samozavest in samopodobo. Pri tem omenja tudi avtorja Habba, ki govori o tem, da je spolno nasilje na nek način kot namigovanje k spolnosti, telesnim dotikom, otipavanju in vse, kar povezujemo s spolnostjo, vendar ne vključuje spolnega odnosa. Spolno nasilje se v slovenskih šolah precej pojavlja, vendar se o njem ne govori in ostaja skrito. Žrtve spolnega nasilja navadno molčijo, saj se sramujejo, da jih je nek sošolec ali kdo drug otipaval (Bučar Ručman, 2004).

1.2.2. Vloge medvrstniškega nasilja

Ko je govora o medvrstniškem nasilju, raziskovalci največkrat to obliko nasilja poimenujejo diadični proces ena na ena. To pomeni en nasilnež proti eni žrtvi. Vendar tako nasilje ni izoliran proces, pač pa poteka v širšem socialnem kontekstu. Pri medvrstniškem nasilju lahko govorimo o vsaj treh vlogah: vloga nasilneža, vloga žrtve in več vlog opazovalcev (Pečjak, 2014).

Raziskovalci, kot so npr. Meland, Ryding, Lobben, Brejdablik in Ekeland (2010, v Pečjak, 2014) opozarjajo, da imajo učenci, ki so nosilci vloge nasilneža in žrtve, nekatere skupne značilnosti. Vsem je skupno, da imajo težave z odnosi, probleme s samopodobo, emocionalne probleme, vendar se razlikujejo v tem, kakšen je njihov socialni položaj v razredu ter koliko so prizadeti zaradi teh težav.

Peets, Hodges in Salmivalli (2011) so pri učencih od 9. do 11. leta ugotovili, da če se opazovalci postavijo v bran žrtve, je to pomembno vplivalo na manjšo pojavnostjo nasilja v razredu, kot

pa, če so opazovalci samo opazovali oz. spodbujali nasilneža k nasilju. Takšno spodbujanje je prispevalo k višji stopnji medvrstniškega nasilja v razredu. Po tem lahko sklepamo, da medvrstniško nasilje ni le pojav, ki bi vključeval odnos med nasilnežem in žrtvijo, temveč je medvrstniško nasilje skupinski pojav in prav zaradi tega je pomembno, da je tudi pristop skupinski in ni vezan le na obravnavo žrtve in nasilneža medvrstniškega nasilja.

1.2.2.1. Žrtve medvrstniškega nasilja

Kadar govorimo o žrtvi nasilja, govorimo o otrocih, ki so mirni, občutljivi in previdni. Na nasilje običajno odreagirajo z jokom in umikom. Velikokrat se počutijo neuspešne, neumne in nepriljubljene. Trpijo tudi zaradi nizke stopnje samopodobe ter samospoštovanja (Olweus, 1995).

Učencem, ki se znajdejo v vlogi žrtve Kristančič (2002) pripisuje naslednje značilnosti:

- slabo spijo;
- so živčni, pozabljivi in raztreseni;
- prisotne so psihosomatske bolezni;
- prosijo za nerazumljive vsote denarja;
- pri njih so opazne nenadne spremembe osebnosti;
- nočejo v šolo ali se izogibajo določene poti v šolo;
- izostajajo od pouka.

Po Pečjak in Pirc (1982) se učenci velikokrat znajdejo v dveh vlogah hkrati, na primer v vlogi žrtve in v vlogi nasilneža.

1.2.2.2. Povzročitelji medvrstniškega nasilja

»Kot najbolj izstopajoča značilnost povzročitelja nasilja je njegova agresivnost. Zanje je značilna impulzivnost, močna potreba po nadzoru nad drugimi in pomanjkanje empatije (predvsem do žrtve)« (Olweus, 1995).

V Pečjak (2014) je zapisana vloga proaktivnega in reaktivnega povzročitelja. Razlika med tema dvema pojmom je ta, da se proaktivni povzročitelj nasilja tega poslužuje zato, da bi dosegel nek cilj, reaktivni povzročitelj pa uporablja nasilje, ker je to njegov obrambni mehanizem na frustracijo.

1.2.2.3. Opazovalci medvrstniškega nasilja

Ker je nasilje javni dogodek, imajo veliko vlogo pri tem tudi opazovalci nasilja (Košir, 2015). Opazovalci nasilja pomembno vplivajo na pogostost, kakor tudi na intenzivnost nasilja (Pečjak in Pirc, 1982). Če začnejo tudi sami izvajati nasilje in posnemajo nasilneža, postanejo del problema, če pa ob zaznanem in opaženem nasilju pomagajo žrtvi in ji stopijo v bran, so del rešitve (Košir, 2015).

1.3. Šola

Šolsko okolje predstavlja kontekst, ki omogoča učencem, da zadovoljujejo svoje lastne potrebe po pripadnosti, še posebej v odnosih z vrstniki (Košir, 2013).

Na delovanje šole vpliva socialno okolje, prav tako pa tudi starši, skupnost, v kateri deluje šola, šolski sistem idr., zato je še kako pomembno, da se nameni pozornost pri sodelovanju ter kakovosti odnosov v skupnosti, v kateri šola deluje. Bistveno je, da se na šoli vzpostavi ustrezna klima, ki bo preprečevala nasilje v šoli (Kobolt, 2010). Pri tem je zelo nujno, kako se šola odziva na nasilje, saj je to pomembna simbolna informacija za skupino. Če učenci vidijo, da šola poskuša vedno znova nasilje zaustaviti, potem je večja verjetnost, da sami nasilja ne bodo odobraval ali pa bodo o njem vsaj povedali odraslim – učiteljem ali staršem. Če šola na medvrstniško nasilje reagira na neučinkovit, slab način, potem je to sporočilo nasilnežem, da lahko z njim nadaljujejo, ne da bi bili za to kaznovani. Če pa se šola na nasilje sploh ne odzove, potem neposredno sama oblikuje kulturo nasilja na šoli (Pečjak, 2014).

1.3.1. Medvrstniško nasilje v šoli

Medvrstniško nasilje je ena izmed najbolj prepoznanih vrst nasilja v šoli (Lešnik Mugnaioni et al., 2009). V šolah je medvrstniško nasilje težava, ki se pojavlja praktično v vseh šolah po svetu. To poleg vseh ostalih posledic zraven povzroči še negativne posledice za zdravje, ki prizadenejo tako žrtve, kakor tudi nasilneže in opazovalce. (Pečjak, 2014).

Najbolj razširjeno in očem tudi najbolj skrito nasilje je psihično nasilje. Izvaja se v vseh šolskih prostorih (razredih, telovadnici, jedilnici itd.) tudi v prisotnosti učiteljev. Kljub različnim ukrepom šole (kamere, učiteljski nadzor, varnostniki, identifikacijske kartice itn.) se fizično nasilje ni ustavilo, temveč se je samo premaknilo na mesta, ki so nenadzorovana (dвориšče,

igrišča, okolica šole itd.) (Bučar Ručman, 2004, str. 107–108).

1.3.2. Ukrepanje ob medvrstniškem nasilju v šoli in vloga šola pri zmanjševanju nasilja

Karajić, Klemenčič in Sitar (2016) velik pomen dajejo takojšnji intervenciji, torej kako zaustaviti nasilje in zaščititi žrtve. Ne glede na naloge, ki jih zaposleni in zaposlena opravlja v šoli, je njegova oziroma njena naloga to, da takoj poskuša nasilje zaustavi ter zaščiti žrtev. Prav zato morajo pri oblikovanju odgovorov o ravnanju ob zaznavi medvrstniškega nasilja sodelovati vsi – vodstvo, svetovalna služba, učiteljice in učitelji, vzgojiteljice in vzgojitelji in podporno osebje. Po takojšnji intervenciji, ko je nasilje zaustavljeno, sledi procesna intervencija, ki jo načrtujemo glede na samo situacijo. Pri načrtovanju procesnega dela z žrtvijo, povzročiteljicami in povzročitelji ter opazovalci oziroma opazovalkami najbolj sodelujeta razredničarka oziroma razrednik ter šolska svetovalna služba. Dobro je, da se vključijo tudi drugi učitelji in učiteljice, če so bili z dogodkom kakorkoli povezani (se je zgodilo med njihovo uro, je otrok zaupal njim ali pa je v dogodek na kakršenkoli način vpletenih več otrok iz enega ali več razredov). Pri tem je potrebno obvestiti ravnateljico oziroma ravnatelja in jo oziroma ga seznaniti z načrtom dela (Leskovšek, 2021).

Sanders in Phye (2004, v Košir, 2013, str. 89) priporočata, da bi šola oblikovala svoj program preprečevanja nasilja in v ta namen navajata naslednje ključne značilnosti uspešnega programa:

- v program so vključeni otroci, vsi zaposleni v šoli ter starši otrok;
- veliko pozornosti namenja razvojnim potrebam otrok;
- v programu preprečevanja nasilja je prisotno razvijanje pozitivne šolske kot tudi razredne klime, stališča do nasilja se oblikujejo skupno, razvijajo se socialne kompetentnosti otrok;
- program vključuje evalvacijo.

Bistveno je, da otrok v razredu ne prepustimo samim sebi. Pomagajmo jim, da živijo, zaživijo ter socialno preživijo v razredu svojih vrstnikov in vrstnic. Otrokom pomagajmo razvijati in popravljati medosebne odnose. Poskrbimo za to, da ne bo nihče potisnjen na rob vrstniške skupine. Spodbujajmo združevanje in medsebojno pomoč. Poudarjajmo prispevke vseh in krepimo kulturo sodelovanja v sicer težavnem tekmovalnem šolskem kontekstu (Bertok idr., 2016, str. 18–19).

1.4. Šolska svetovalna služba

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (2020) opredeljuje poklic šolskih svetovalnih delavcev kot poklic, ki ga lahko opravljajo psihologi, pedagogi, socialni pedagogi, socialni delavci in defektologi, ki imajo poleg ustrezne univerzitetne izobrazbe opravljeno tudi pripravništvo in strokovni izpit s področja vzgoje in izobraževanja.

Svetovalna služba v šoli pomaga in sodeluje z osnovnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim bolj uspešni pri uresničevanju zastavljenih splošnih in posebnih vzgojno-izobraževalnih ciljev. Temeljna naloga šolske svetovalne službe je ta, da preko svetovalnega odnosa in na strokovno avtonomni način vključuje tudi reševanje drugih kompleksnih socialnih, psiholoških in pedagoških vprašanj, tako da sodeluje tudi z drugimi zaposlenimi na šoli ter z ustreznimi zunanjimi ustanovami (Programske smernice, 2008, str.5).

Šolska svetovalna služba vzpostavlja svetovalni odnos z vsemi udeleženi v šolskem sistemu. Na svoj unikaten način se svetovalna služba vključuje v procese sodelovanja, dogovarjanja, pobud in povezovanja. Svetovanje, posvetovanje, koordinacija, ki so temeljne funkcije svetovalne službe, opravljajo na način tega posebnega odnosa. Cilj šolske svetovalne službe je ta, da vzpostavi optimalne pogoje tako za učenje kot tudi za to, da vsi učenci napredujejo v višji razred, med njimi tudi učenci s posebnimi potrebami (Programske smernice, 2008, str. 16–17).

1.4.1. Sodelovanje svetovalne službe z učitelji

Učitelj na osnovni šoli je ključna oseba pri vodenju otrok, zato je posledično eden najpomembnejših kanalov preventivne vloge svetovalne službe prav strokovno usposabljanje in svetovanje učiteljem. Zelo pomembno je, da imajo svetovalni delavci tudi zaupanje in podporo s strani učiteljev, saj so tako sprejeti in lahko z njimi sodelujejo (Resman, 1999c). Pri vsem tem je bistveno, da svetovalni delavec pristopi celostno, da je interdiscipliniran ter da deluje po načelu sodelovanja v svetovalnem odnosu (Programske smernice, 2008).

1.4.2. Sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole

Resman (2018) opozori, da je pomembno, da svetovalni delavec sodeluje tudi z ravnateljem pri ustvarjanju šolske kulture in šolskega timskega dela. Z vodstvom šole svetovalni delavec

največkrat sodeluje, ko preučuje učne in vzgojne procese konkretne šole. Poudarek je na posvetovalnem delu z vodstvom ob upoštevanju načela strokovne avtonomnosti, aktualnosti, razvojne usmerjenosti, načela interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja ter načela sodelovanja v svetovalnem odnosu (Programske smernice, 2008). Za dobro sodelovanje je potrebno tako prizadevanje ravnatelja kot svetovalnega delavca. Pogoj za sodelovanje je ta, da temelji na usklajeni viziji šole. Če imata ravnatelj in svetovalni delavec različne poglede, se njihovi napori izničujejo in to v škodo šole. Za kvalitetno in učinkovito sodelovanje je potrebna svobodna in odprta komunikacija, zaupanje in spoštovanje poklica in vloge drug drugega (Resman, 2018).

1.4.3. Sodelovanje svetovalne službe z zunanjimi ustanovami

Mnogi avtorji (Resman, 1999a; Čačinovič Vogrinčič, 1999; Griffin in Steen, 2010; Epstein in Van Voorhis, 2010; Kvaternik in Kustec, 2011) poudarjajo, kako pomembno je sodelovanje šole, družine in skupnosti ter pozitivne učinke tega sodelovanja za vse akterje.

Šolska svetovalna služba ima možnost neposrednega vplivanja na življenje na šoli, kar je ogromna prednost pred drugimi organizacijami, ki ponujajo svetovanje (centri za socialno delo, pediatrične klinike, svetovalnice in druge institucije za pomoč otrokom in mladostnikom), saj lahko usklajuje strokovna (pedagoška, sociološka, psihološka) znanja, stališča, namere in konflikte vsakodnevnega življenja v šoli (Resman, 1999a).

Ko je govora o sodelovanju šolske svetovalne službe z drugimi zunanjimi ustanovami, je pri tem mišljeno delo z vrtci, drugimi osnovnimi ter srednjimi šolami, s svetovalnimi centri, z zdravstvenimi domovi, z drugimi ustreznimi zdravstvenimi ustanovami ter z organizacijami, z Zavodom Republike Slovenije za zaposlovanje, s centri za socialno delo in drugimi socialno-varstvenimi ustanovami ter organizacijami, z Zavodom Republike Slovenije za šolstvo idr. Pri tem gre za upoštevanje načela celostnega pristopa, načela avtonomnosti, načela interdisciplinarnosti ter strokovnega sodelovanja in povezovanja (Programske smernice, 2008).

1.4.4. Sodelovanje svetovalne službe s starši

Svetovalno delo s starši je individualno in skupinsko. Poudarek je na posvetovalnem delu s ciljem preventive ali intervencije in načrtovanja, ki je pomemben za šolsko delo. Pri delu s starši svetovalni delavec ravna v prvi vrsti po načelu zaupnosti in prostovoljnosti, po načelu

celostnega pristopa in po načelu sodelovanja v svetovalnem odnosu (Programske smernice, 2008).

1.4.5. Vloga socialnega dela v osnovni šoli

Socialno delo v šolski svetovalni službi se drži istih doktrinarnih načel in konceptualnih pristopov kot socialno delo na drugih področjih (Poštrak, 2003, str. 26). Naloga socialnega dela v šolski svetovalni službi je intenzivna skrb v projektih reševanja socialnih problemov otrok (Janušič, 2016, str. 206). Najpomembnejša in ena izmed prvih nalog socialnega delavca je, da vzpostavi delovni odnos. K elementom delovnega odnosa štejemo dogovor o sodelovanju, instrumentalno definicijo problema (Lüüssi, 1991) in soustvarjanje rešitev ter osebno vodenje (Vries in Bouwkamp, 1995). Ob tem so omembe vredni tudi sodobni koncepti socialnega dela, to so štiri, in sicer: perspektiva moči, etika udeležенosti, znanje za ravnanje in ravnanje s sedanjostjo. Socialni delavec v šoli v delovnem odnosu poveže vse: učenca, učitelje in tudi starše v izvirni delovni projekt pomoči učencu (Čačinovič Vogrinčič, Kobal, Mešl in Možina, 2005).

Poštrak (2003, str. 30–33) pravi, da socialni delavec v šoli mobilizira moč učenca, njegove talente, znanje, sposobnosti in vire s ciljem, da podpre njegova prizadevanja, da bi zadane cilje dosegel in s tem izboljšal kvaliteto svojega življenja. Skupaj načrtujeta dejavnost, se pogovorita o tem, kaj je problem, stiska oz. socialna težava. Skupaj definirata predmet dela. Nato skupaj načrtujeta in soustvarjata postopek procesa reševanja definirane problema. Pomemben je zorni kot socialnega delavca. Socialni delavec v šoli naj upošteva zorni kot vseh vpletenih v problemu. Šolski svetovalni delavec mora učenca skrbno poslušati, vpogledati v njegov življenjski svet, iz katerega izhaja. Učenec je namreč najbolj kompetenten opisovalec sebe, svojih emocij, strahov in ravnanj ter je aktiven udeleženec v procesu reševanja težav, v katerih se je znašel.

Kljub nenehnim prizadevanjem za opredelitev vloge šolskega socialnega delavca, ta ostaja nejasna za mnoge, ki ne prihajajo iz področja socialnega dela. V odnosu do temeljnih prepričanj, ciljev in praks v šoli je ta vloga mnogokrat označena kot obrobna (Gherardi in Whittlesey-Jerome, 2018). V šolski svetovalni službi se dogaja, da se svetovalni delavci postavijo na rob šolskega dogajanja, v vlogo krizne službe in šolskega servisa, ki samo »popravlja« učence, ki ne ustrezajo normam šole (Bizjak, 2014; Resman in Gregorčič Mrvar, 2013).

1.4.6. Obravnava medvrstniškega nasilja v šolski svetovalni službi

Vsi zaposleni na šoli morajo imeti do kakršnekoli oblike nasilja ničelno toleranco. Najpomembnejše je, da žrtvi verjamemo in s tem opravičimo zaupanje, ki ga je žrtev izkazala, ko je poročala o doživetem nasilju. Opis nasilnega dejanja je odvisen od časa, ki je pretekel od dogodka do prijave, števila udeležencev in števila morebitnih zaporednih dogodkov. Brez poznavanja žrtvinega razumevanja in opisa, lahko zgrešimo bistvo težave, kar pa lahko žrtvi povzroči dodaten stres in stisko. Nasilja se nikoli ne sodi glede na lastne izkušnje zaposlenega v delovnem okolju. Strokovni delavec mora žrtev usmerjati, da bo našla pot iz nasilja in ji pomagati s podporo pri izražanju čustev ter spoznanji. Žrtvi mora dati jasno vedeti, da je za nasilje vedno kriv povzročitelj. Šolski svetovalni delavec in ostali žrtvi ne smejo obljubljeni, da se nasilje ne bo nikoli več zgodilo in da jo bodo zaščitili, saj na to nimajo vpliva. Na takšen način bi žrtev izgubila zaupanje v delo šolske svetovalne službe in tudi v šolo kot institucijo. Svetovalni delavec obljubi le tisto, kar se da zagotovo narediti. Ko žrtev govori o nasilju, je potrebno, da si svetovalni delavec vzame čas, naredi varen prostor za pogovor, jo pozorno posluša in ji da občutek varnosti in sprejetosti. Otroka se opolnomoči za skupno soustvarjanje rešitve. Žrtve in povzročitelja nasilja med seboj ne soočamo, ker s tem lahko povzročimo sekundarno viktimizacijo. Z vpletenimi v nasilnih dejanjih se vedno pogovarjamo ločeno. Svetovalna služba ali kdorkoli drug mora ob seznanitvi z nasiljem ukrepati v skladu s svojimi pristojnostmi in usposobljenostjo. Odgovornosti ne sme prelagati na drugega. Če se problem premešča na druge, se lahko ta le še bolj razraste in žrtvam bolj škoduje. Poleg tega pa to vpliva na slabo šolsko klimo in kulturo in lahko postane resen problem šole (Lešnik Mugnaioni in Klemenčič, 2014, str. 45–48).

1.4.7. Ravnanje ob zaznavi medvrstniškega nasilja

Takoj, ko je nasilno vedenje zaznano, je potrebno intervenirati, da se žrtev zaščiti in se jo umakne v varen prostor. Ravno tako se ponudi pomoč tudi povzročitelju nasilja, da spremeni svoje vedenje (Lešnik Mugnaioni idr., 2016, str. 21).

a) Takojšnja intervencija

Kdorkoli zazna nasilje ali strokovni delavec ali kdorkoli drug, mora poskrbeti za njegovo prekinitev in zaščititi žrtev. Žrtev in povzročitelj se umakneta vsak v svoj prostor. Cilj takojšnje intervencije ni raziskovanje dogodka in pri tem ne gre za svetovanje žrtvi ali povzročitelju,

temveč gre za to, da se oba umirita in da se prekine nadaljnje nasilno ravnanje. Šolski delavec, ki je zaznal nasilje, mora to sporočiti najkasneje do naslednjega dne šolski svetovalni službi, če ta do tedaj ni bila vpletena; razrednikom vseh udeleženih in ravnatelju. O dogodku morajo biti obveščeni tudi starši žrtve in povzročitelja. Nato se ustvari zapis zaznave nasilja, kjer mora biti zapisano, kaj se je zgodilo, kje se je zgodilo, kdaj se je zgodilo, kdo vse je bil v nasilje vpleten in kakšno je bilo ravnanje šolskega delavca, ki je nasilje zaznal. Zapis je lahko enak kot zapis o nasilju nad otrokom v skladu s pravilnikom o obravnavi nasilja v družini za vzgojno-izobraževalne zavode. Nato se zapis izroči šolskemu svetovalnemu delavcu (Lešnik Mugnaioni idr., 2016, str. 22).

b) Procesna intervencija

Šolski svetovalni delavec ima v procesni intervenciji osrednjo vlogo, pri kateri je strokovno kompetenten za svetovalne razgovore in načrtovanje korakov dela s posameznikom, skupino in razredom. Šolski svetovalni delavec mora sklicati in voditi tim, v katerem poleg njega sodelujejo razredniki ter ravnatelj ali pomočnik ravnatelja. Na timskem sestanku se udeleženi opredelijo glede svojih vlog v problemu, če je potrebno, obvestijo zunanje institucije, da se jim pridružijo in presodijo, ali je potrebno organizirati preventivne dejavnosti v razredu. Vloga šolske svetovalne službe, ko se pojavi nasilje med učenci, je, da vodi tim, ima z žrtvijo in s povzročiteljem nasilja svetovalne razgovore, skrbi, da je šola varovalni dejavnik za vse udeležene; sodeluje z ravnateljem (obveščanje, načrtovanje), s starši, z učitelji in drugimi zaposlenimi; načrtuje in preventivno deluje, izobražuje učitelje in druge, dela z razredom ali s skupino in v dogovoru z vodstvom sodeluje z zunanjimi organizacijami. Pri delu z žrtvijo nasilja se mora šolski svetovalni delavec držati načel zaupnega pogovora. To pomeni, da žrtvi verjame, da ne išče »objektivne resnice«, da otroku vedeti, da za nasilje ni kriv on, temveč povzročitelj; povedati mu mora, da to, kar se mu je zgodilo, ni prav; dovoli mu izražati svoja čustva in ne opravičuje, racionalizira doživetega nasilja. Ko šolski svetovalni delavec presodi, da je žrtev zmožna ali si želi govoriti o dogodku, ji zastavi različna vprašanja o dogodku, da bi lahko dobil pojasnila in odgovore. Pri zastavljanju vprašanj mora biti miren, potrpežljiv, zaupljiv, obziren in previden. Žrtev posluša, ji da čas, da odgovori, je ne prekinja in ne posplošuje, vrednoti. Otroku da vedeti, da je pogumen, ga spodbuja, pohvali in povzema izrečeno, da se prepriča ali prav razume, kar žrtev opisuje. Svetovalni razgovor šolski svetovalni delavec opravi še s povzročiteljem nasilja, saj je to edini način, da povzročitelj spremeni svoje neustrezno vedenje. Cilj pogovora je, da povzročitelj prevzame odgovornost za svoje vedenje in s tem tudi morebitne posledice, ki temu sledijo. Na koncu svetovalna služba naredi zapisnik

pogovora, obvesti starše, v primeru hujše kršitve pa CSD, policijo ali druge institucije.

Nasilje ima velik vpliv na dinamiko in klimo razreda, zato je dobro, da v procesni intervenciji preventivno delujemo z opazovalci medvrstniškega nasilja. Šola v okviru aktivnosti izvede delavnice, projekte, aktivnosti, ki so realizirane v okviru razrednih ur. Cilj tega je, da učenci opazovalci spoznajo, da imajo pomembno vlogo, ko opazijo nasilje. Jasno jim je treba sporočiti, da je nasilje nesprejemljivo in da bo šola vedno imela ničelno toleranco do tega. Pomembno je tudi sodelovanje s starši. Šola jih vključi pri obravnavi nasilja v različne aktivnosti, kot so roditeljski sestanki, individualni pogovori in delavnice ali izobraževanja za starše o nasilju. Šolska svetovalna služba mora na pogovor povabiti starše žrtve in povzročitelja, na katerem iščejo skupne rešitve, ki bodo v pomoč otroku. Pri tem svetovalna služba upošteva načelo sodelovanja in celostnega pristopa v sodelovalnem odnosu. Starši morajo imeti občutek, da so razumljeni in spoštovani, saj bodo tako bolj zavzeto sodelovali pri obravnavi konkretnega primera. Ravno tako jim je potrebno tudi jasno razložiti, da bo šola vedno strogo ukrepala pri nasilnem ravnanju otrok in da so ta ravnanja nesprejemljiva.

Če so medvrstniška dejanja hujša in ustrezajo opisu kaznivih dejanj iz Kazenskega zakonika, je potrebna prijava tudi policiji. A le, če je povzročitelj že dopolnil 14 let, takrat je namreč že kazensko odgovoren (Ložar, 2021).

2. OPREDELITEV PROBLEMA

Dandanes se vse pogosteje pojavlja, da otroci konfliktov ne rešujejo s pogovorom, temveč z nasiljem. Mladi se danes srečujejo oz. uporabljajo vse vrste nasilja, od izsiljevanja, pretefov, ustrahovanja, izzivanja, zbadanja, ponižanja, kibernetkega in spolnega nasilja do tistih dejanj, ki so kazniva in zelo huda. Želja vsake mlade osebe je, da je med vrstniki priljubljena, saj je v primeru, da ni priljubljena, pogosto izločena iz družbe in s tem osamljena ter nesrečna. (Bučar Ručman, 2004, str. 147–148).

Pri vsem tem se mi zdi, da je bistvena vloga socialnega dela v osnovni šoli in s tem delo šolske svetovalne službe. Kot povzemata Čačinovič Vogrinčič in Mešl (2013) je šolska svetovalna služba prostor v šoli, ki lahko varuje vzpostavljanje procesa podpore in pomoči in stremi k viziji šole, v kateri je slišan in upoštevan vsak glas, kjer se učenje soustvarja in ima vsakdo priložnost za uspeh.

Tema medvrstniškega nasilja me je začela zanimati v 3. letniku, ko sem opravljala prakso na osnovni šoli, kjer sem opazovala učence in opažala, da je med njimi prisotno veliko trenj, ki pa jih rešujejo na agresiven način. Ker sem prakso na osnovni šoli opravljala tudi v 4. letniku, sem se imela priložnost v samo dogajanje na šoli še bolj poglobiti. Zanimalo me je predvsem, kaj učenci že vedo o nasilju, kako reagirajo ob nasilnih dejanjih, če so že bili priča nasilnim dogodkom ter kako svetovalna služba reagira ob medvrstniškem nasilju. Hkrati me je zanimalo tudi, kakšno pomoč bi učenci še potrebovali, in kako lahko šolska svetovalna služba prispeva k njegovemu preprečevanju ali zmanjševanju itd.

Raziskavo sem izvedla na osnovni šoli, kjer sem zadnje dve leti tudi opravljala študijsko prakso. Raziskava je bila izvedena v 6. in 7. razredih, saj se po mnenju šolske svetovalne službe v teh razredih dogaja največ medvrstniškega nasilja. Želela sem ugotoviti, ali bodo učenci po izvedbi delavnice bolj ozaveščeni o temi medvrstniškega nasilja, kako bi lahko temo še dodatno približali učencem ter tudi, kakšno je njihovo mnenje o tej temi oziroma, kako bi se želeli sami spoprijeti s temo.

Z rezultati moje raziskave bodo zaposleni na osnovni šoli dobili vpogled v znanje, želje in problematiko učencev, s čimer bodo lahko tudi v prihodnje organizirale vsebine, ki bodo učencem bližje ter jim bodo tako lahko lažje pomagali pri premagovanju ovir. Hkrati menim, da je zelo pomembno, da se sliši tudi mnenje učencev in njihov pogled na to, ker je to dragocen

podatek vsem, ki želijo učencem prisluhnniti in jim pomagati.

2.1. Raziskovalne hipoteze

H1: Pred delavnico 50 % učencev in učenk ne ve, kaj je medvrstniško nasilje, po delavnici vsi učenci 6. in 7. razredov vedo, kaj je medvrstniško nasilje.

H2: 50 % več sedmošolcev se je znašlo v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja kot šestošolcev.

H3: Pred delavnico nihče izmed učencev in učenk 6. in 7. razredov nikomur ne zaupa, če so bili žrtve medvrstniškega nasilja.

H4: Več kot 50% učencev in učenk 6. in 7. razredov po delavnici meni, da so bili v času šolanja od doma bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju kot običajno.

H5: Vsi učenci in učenke 6. in 7. razredov si po delavnici želijo več delavnic na temo medvrstniškega nasilja.

H6: Pred delavnico več kot 50 % učencev in učenk 6. in 7. razreda v šoli opazi največ fizičnega nasilja, po delavnici pa več kot 50 % učencev in učenk 6. in 7. razredov na šoli opazi največ verbalnega nasilja.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave, model raziskave, spremenljivke

Moja diplomska naloga temelji na kvantitativni raziskavi, saj sem zbrala številčne podatke (Mesec, 2009). Zanimalo me je, če so učenci seznanjeni z izrazom medvrstniško nasilje in če vedo, kaj ta izraz pomeni. Ali so že bili žrtve medvrstniškega nasilja, katerih oblik nasilja so bili deležni, ali so bili bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju, ko so se šolali od doma, komu bi zaupali, če bi bili priča medvrstniškemu nasilju, s katerimi oblikami medvrstniškega nasilja so učenci seznanjeni in kakšne predloge bi lahko podali, da bi medvrstniško nasilje preprečili oziroma zmanjšali. Prav tako bo raziskava tudi empirična in deskriptivna oziroma opisna (Mesec, 2009, str. 81–84).

Spremenljivke v moji raziskavi so: spol, poznavanje pojma medvrstniško nasilje, najpogostejše pojavne oblike medvrstniškega nasilja na šoli, udeležенost v medvrstniškem nasilju, doživljanje medvrstniškega nasilja v času šolanja od doma, oseba, kateri učenci zaupajo medvrstniško nasilje, poznavanje oblik medvrstniškega nasilja in mnenja ter znanje, ki ga imajo učenci pred in po delavnici.

3.2. Raziskovalni instrument in viri podatkov

Merski instrument, ki ga bom uporabila, je anketni vprašalnik, izveden v 6. in 7. razredu osnovne šole. Anketni vprašalnik je izveden pred in po delavnici o nasilju. Anketni vprašalnik obsega 9 vprašanj, ki so zaprtega, polodprtega in odprtega tipa. V svoji diplomski nalogi bom s pomočjo delavnice, ki jo bom izvedla, poskušala ugotoviti, koliko učencev je seznanjeno s temo medvrstniškega nasilja, koliko znanja imajo o tej temi in primerjala njihovo znanje oziroma ozaveščenost o tej temi pred in po delavnici.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo moje raziskave predstavljajo učenke in učenci, ki obiskujejo 6. in 7. razred osnovne šole v šolskem letu 2022/2023 in so bili na dan izvajanja raziskave prisotni v razredu. Ker sem zajela celotno populacijo, nisem uporabila vzorčenja. Naredila sem popolni popis populacije, saj sem zbrala podatke o vsaki enoti populacije (Mesec, 2009, str. 135).

3.4. Zbiranje podatkov

Zbiranje podatkov je potekalo v mesecu decembru 2022 na osnovni šoli, kjer sem tudi opravljala študijsko prakso. S pomočjo mentorice sem delavnice in anketiranje izvedla med urami pouka. Predhodno se je svetovalna delavka, ki je bila moja mentorica, z učitelji in učiteljicami dogovorila, da lahko pridem in izvedem delavnice. Med izpolnjevanjem anket in delavicami sem jim bila na voljo za kakršna koli vprašanja. Preden so začeli z reševanjem, sem se jim predstavila in povedala, čemu izpolnjujejo ankete. Vse anketne vprašalnike sem imela izpolnjene do 15. decembra 2022.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrano gradivo sem analizirala v maju 2023 po metodi kvantitativne analize. Podatke sem ročno preštela in jih vnesla v program Microsoft Excel, kjer sem z njimi računsko operirala. Izračunala sem odstotke in podatke vnesla v grafikone. Podatki so bili razvrščeni glede na rezultate pred in po delavnici. Te sem kasneje prenesla v Microsoft Word, kjer sem poleg grafikonov izdelala še tabele, v katerih sem prikazala rezultate hi-kvadrata.

4. REZULTATI

Rezultate sem v nadaljevanju predstavila z dejanskim številom učenk in učencev, ki so sodelovali v raziskavi. H grafom in tabelam sem dodala še odstotkovni prikaz. Odločila sem se, da rezultate prikažem v grafih, analizo hi-kvadrata pa v tabelah zaradi boljše preglednosti.

V raziskavi je sodelovalo 140 učenec in učenk. Vsi sodelujoči v raziskavi so anketne vprašalnike tako pred kot po delavnicah ustrezno izpolnili.

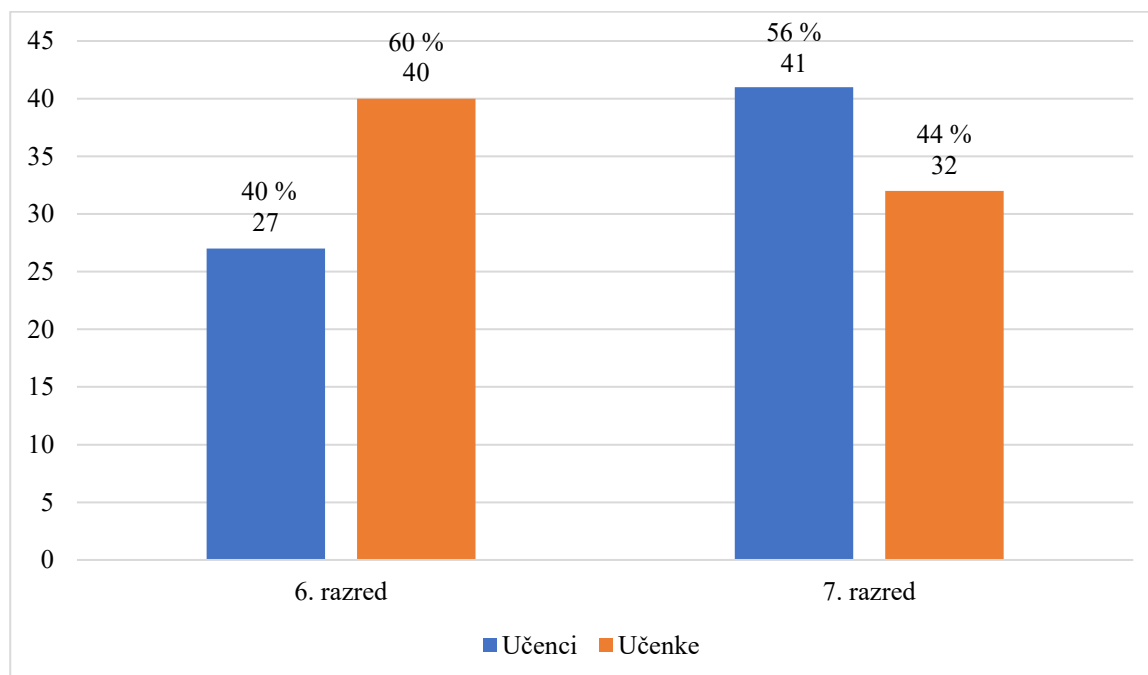
4.1. Spol in razred sodelujočih

Od 140 sodelujočih učencev in učenk jih je 67 iz šestih razredov in 73 iz sedmih razredov.

V šestih razredih je 67 učencev in učenk, od tega 27 fantov in 40 deklet, v sedmih razredih je 73 učencev in učenk, od tega 41 fantov in 32 deklet. Skupaj je v anketnem vprašalniku sodelovalo 68 fantov in 72 deklet.

Spol in razred sodelujočih, ki sta bila v anketnem vprašalniku odgovor na 1. in 2. vprašanje, sta prikazana v grafu 1.

Graf 1: Spol in razred sodelujočih

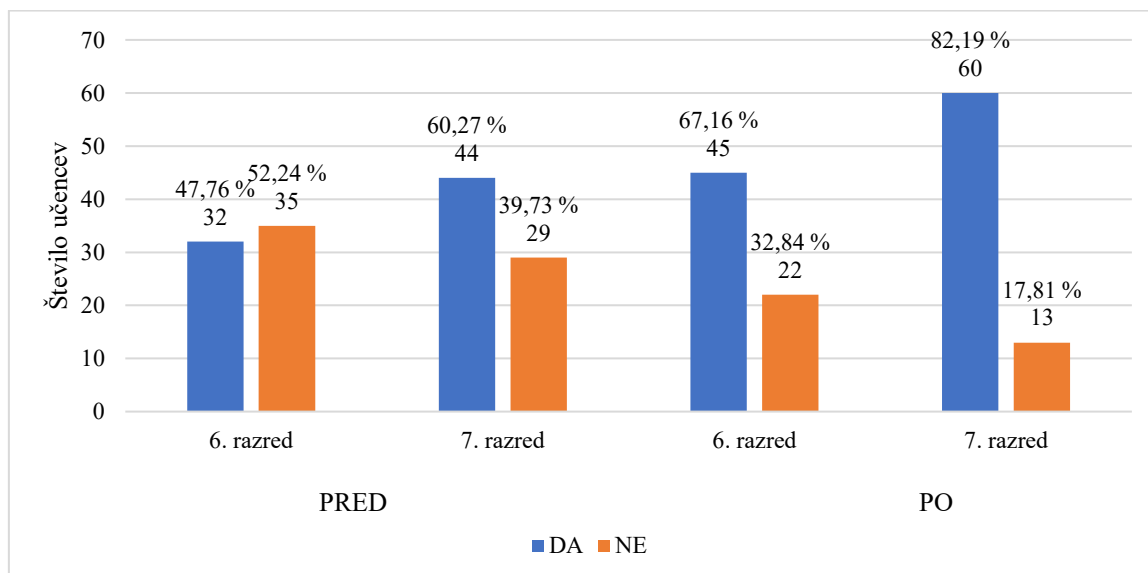
4.2. Poznavanje medvrstniškega nasilja

Na 3. vprašanje, ki se je glasilo: »Poznaš izraz medvrstniško nasilje?«, so odgovorili vsi sodelujoči.

Pred delavnico je v šestih razredih z odgovorom »DA« odgovorilo 32 učencev in učenk in z odgovorom »NE« 35 učencev in učenk. Po delavnici je 45 učencev in učenk šestih razredov odgovorilo z »DA« in 22 učencev in učenk z odgovorom »NE«.

V sedmih razredih je pred delavnico na 3. vprašanje z odgovorom »DA« odgovorilo 44 učencev in učenk, z odgovorom »NE« 29 učencev in učenk. Po delavnici je 60 sedmošolcev in sedmošolk odgovorilo z »DA« in 13 z »NE«.

Graf 2: Poznavanje sodelujočih o izrazu medvrstniško nasilje

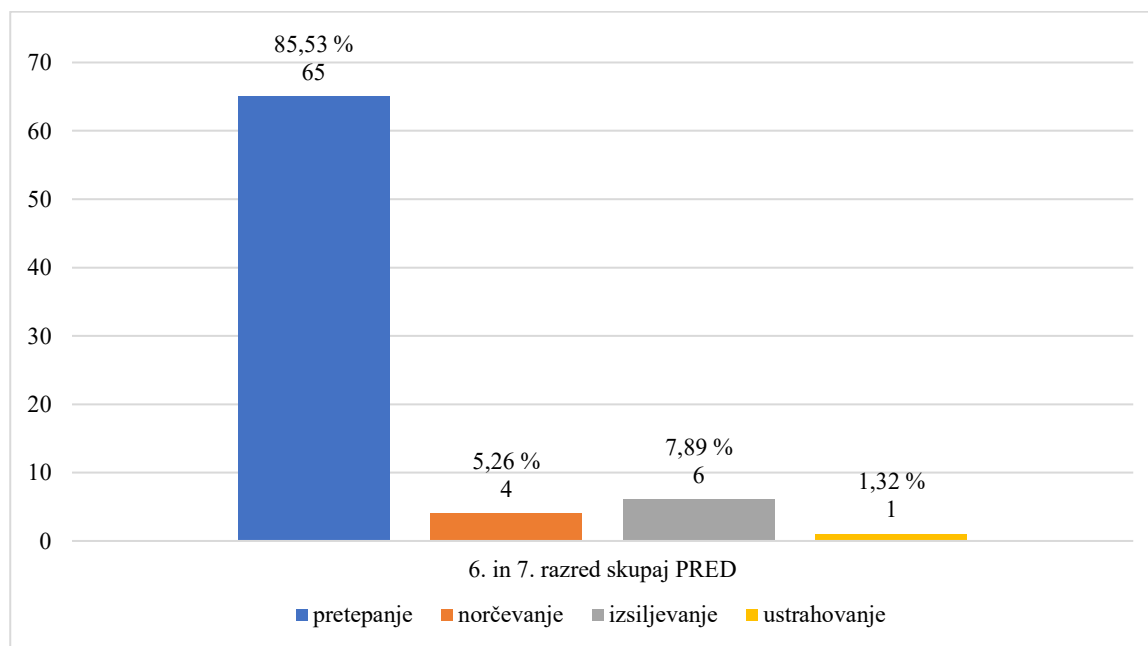
4.3. Opredelitev medvrstniškega nasilja

Na podvprašanje 3. vprašanja, ki se je glasilo: »Če si na zgornje vprašanje odgovoril/-a z DA, te prosim, da s svojimi besedami poveš, kaj zate pomeni beseda medvrstniško nasilje?«, je pred delavnico odgovorilo 76 učencev in učenk, po delavnici pa 105 učencev in učenk.

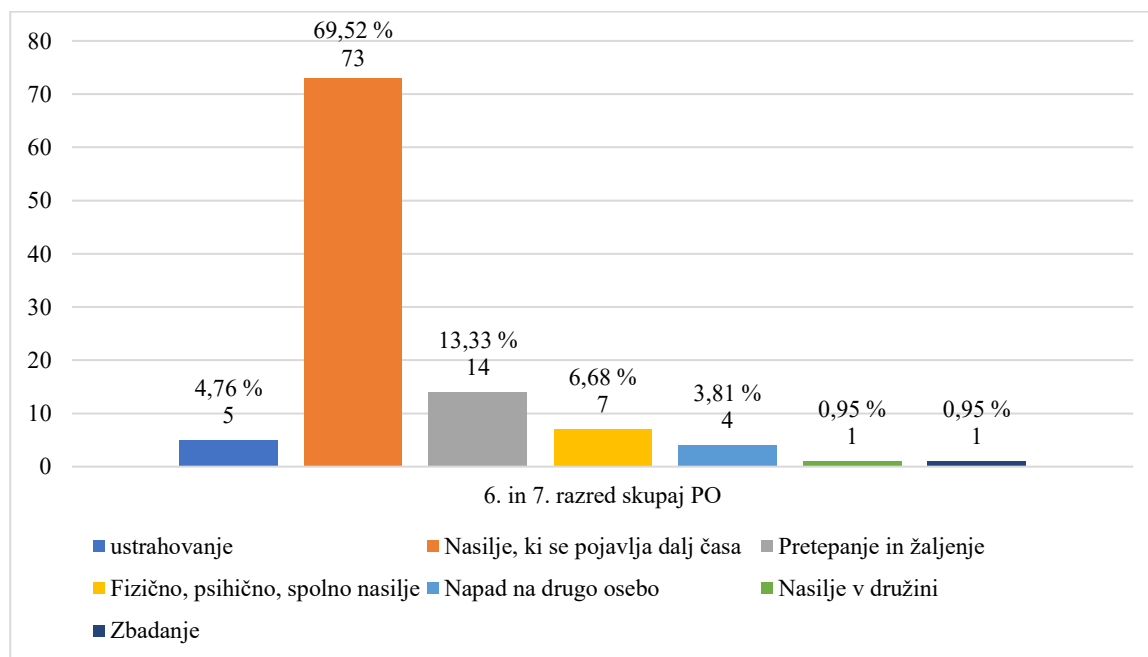
Pred delavnicami je izmed 76 učencev in učenk 6. in 7. razredov, ki so na 3. vprašanje odgovorili, da poznajo izraz medvrstniško nasilje, 65 učencev in učenk medvrstniško nasilje povezovali s **pretepanjem**. 6 učencev in učenk so kot odgovor na to vprašanje navedli **izsiljevanje**, 4 učenci in učenke **norčevanje** ter 1 učenec **ustrahovanje**.

Po delavnicah je izmed 105 učencev in učenk 6. in 7. razredov, ki so na 3. vprašanje odgovorili, da poznajo izraz medvrstniško nasilje, 73 učencev in učenk kot odgovor podalo, da gre za **nasilje, ki se ponavlja dlje časa**, 14 je medvrstniško nasilje povezalo s **pretepanjem** in **žaljenjem**, 7 je medvrstniško nasilje povezalo s **fizičnim, psihičnim in spolnim nasiljem**, 5 z **ustrahovanjem**, 4 z **napadom na drugo osebo**, 1 meni, da je medvrstniško nasilje enako kot **nasilje v družini** ter 1 odgovor, da je medvrstniško nasilje **zbadanje**.

Graf 3: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje pred delavnico

Graf 4: Mnenje sodelujočih o tem, kaj je medvrstniško nasilje po delavnici

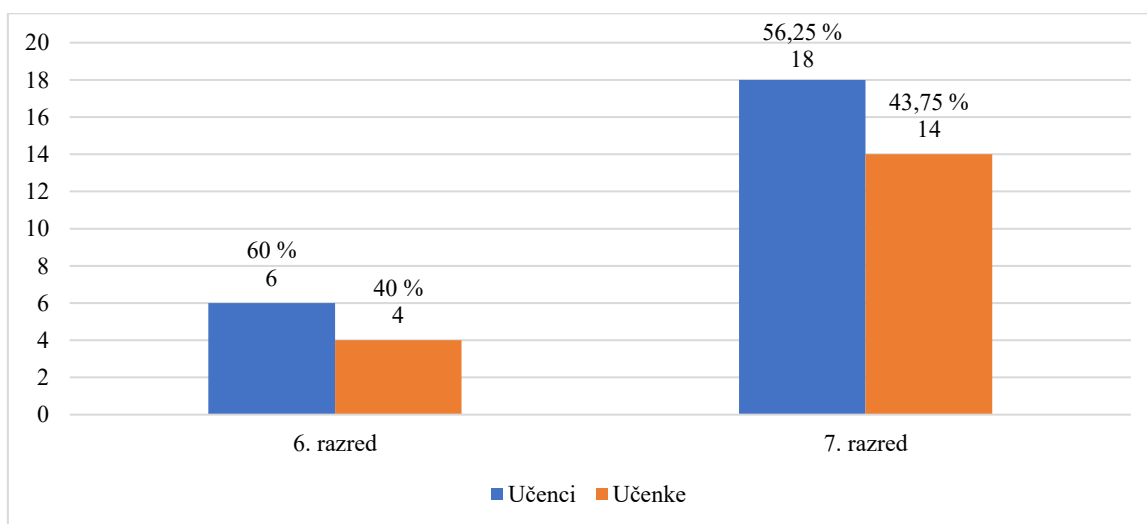
4.4. Žrtev medvrstniškega nasilja

4. vprašanje je bilo: »Ali si že bil/-a kdaj žrtev medvrstniškega nasilja?«

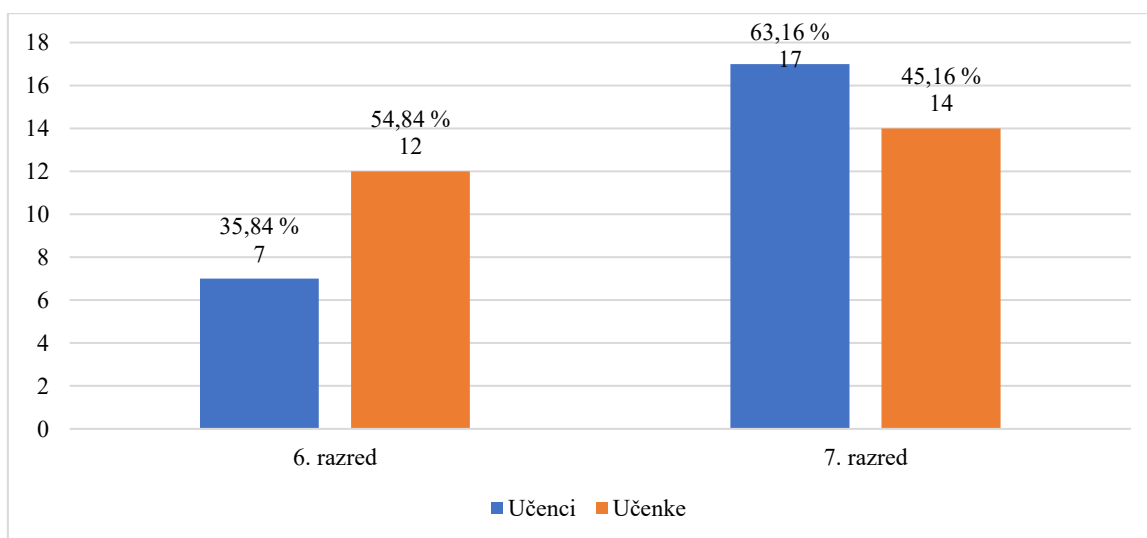
Pred delavnico je v šestih razredih na to vprašanje pritrdilno odgovorilo 10 učencev in učenk, od tega 6 fantov in 4 dekleta. Po delavnici je na to vprašanje z odgovorom »DA« odgovorilo 19 šestošolcev in šestošolk, od tega 7 šestošolcev in 12 šestošolk.

V sedmih razredih je pred delavnico na to vprašanje pritrdilno odgovorilo 32 učencev in učenk, od tega 18 fantov in 14 deklet. Po delavnici je na zgornje vprašanje pritrdilno odgovorilo 31 učencev in učenk sedmega razreda, od tega 17 fantov in 14 deklet.

Graf 5: Žrtve medvrstniškega nasilja po spolu in razredih pred delavnico

Graf 6: Žrtve medvrstniškega nasilja po spolu in razredih po delavnici

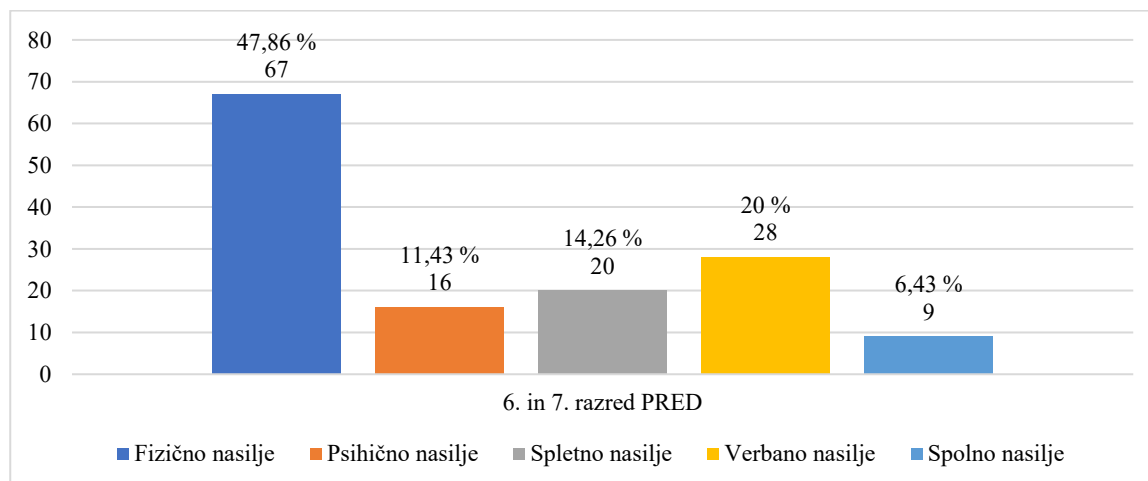
4.5. Najpogostejše opaženo medvrstniško nasilje

5. vprašanje se je glasilo: »Katere oblike medvrstniškega nasilja opaziš na šoli največ?«

Izmed vseh 140 učencev in učenk šestega in sedmega razreda, jih je 67 pred delavnico odgovorilo, da na šoli opazijo največ fizičnega nasilja, 28 verbalnega nasilja 20 spletnega nasilja, 16 jih opazi največ psihičnega nasilja ter 9 spolnega nasilja.

Po delavnici jih izmed vseh 140 učencev in učenk, 48 na šoli opazi največ verbalnega nasilja, 29 učencev in učenk opazi največ fizičnega nasilja, 24 učencev in učenk opazi po delavnici na šoli največ etničnega nasilja, 18 učencev in učenk opazi največ spletnega nasilja, 13 jih opazi največ psihičnega nasilja ter 8 jih po delavnici opazi največ spolnega nasilja.

Graf 7: Najpogostejše opaženo medvrstniško nasilje na šoli pred delavnico

Graf 8: Najpogostejše opaženo medvrstniško nasilje na šoli po delavnici

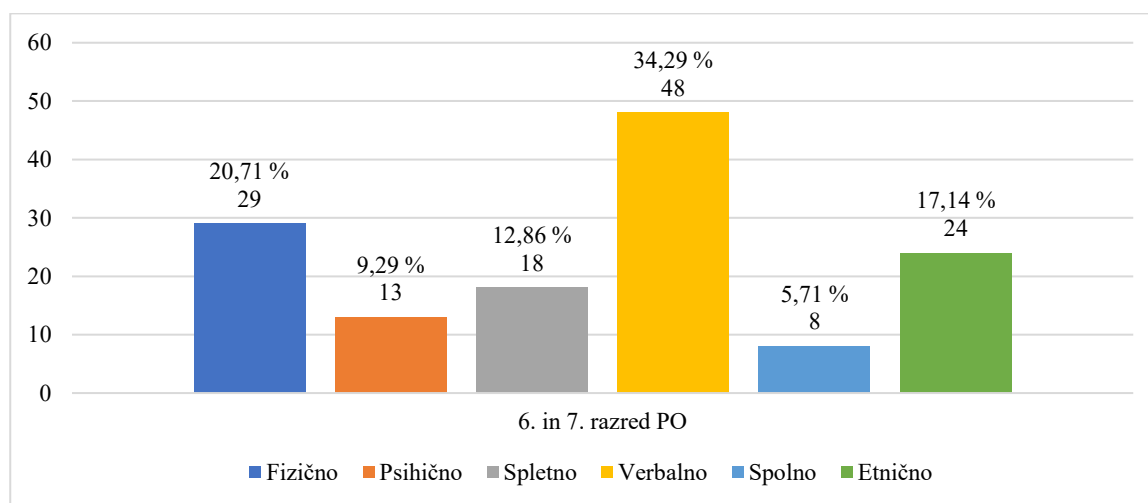

Tabela 1: Katere oblike nasilja učenci in učenke najpogosteje opazijo na šoli

PRED	Fizično	Psihično	Verbalno	Spletno	Spolno	Etnično
6. in 7. razred	67 (47,86 %)	16 (11,43 %)	28 (20 %)	20 (14,29 %)	9 (6,43 %)	/
PO						
6. in 7. razred	29 (20,71 %)	13 (9,29 %)	48 (34,29 %)	18 (12,86 %)	8 (5,71 %)	24(17,19 %)

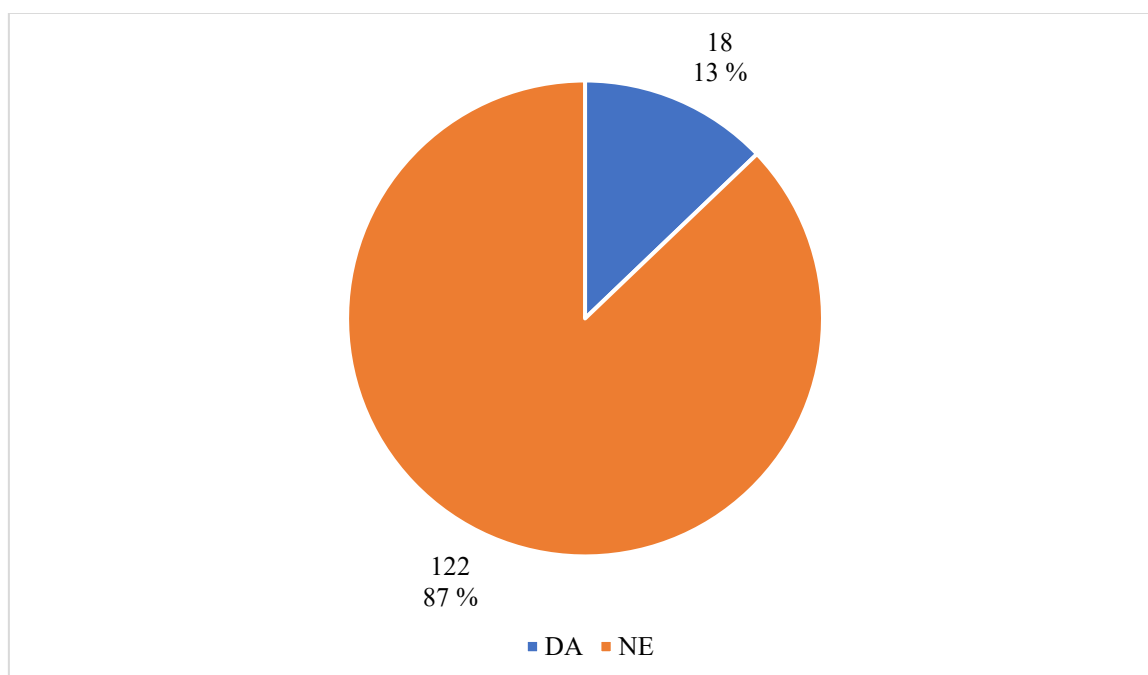
4.6. Izpostavljenost medvrstniškemu nasilju v času šolanja od doma

6. vprašanje je bilo: »Meniš, da si bil/-a medvrstniškemu nasilju bolj izpostavljen/-na v času šolanja od doma?«

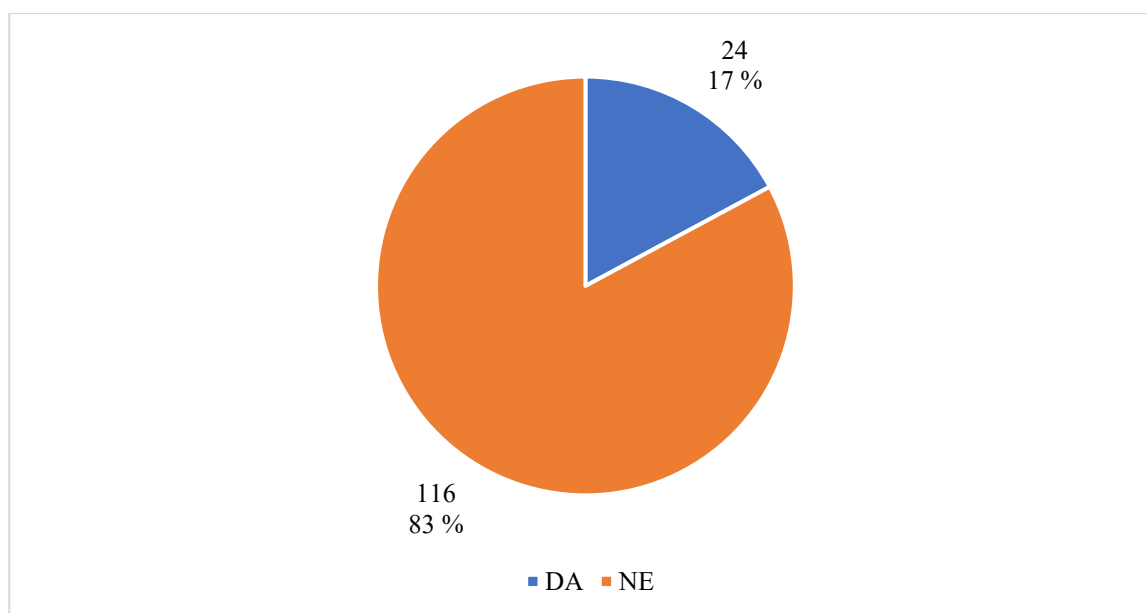
Pred delavnico je 18 učencev in učenk na to vprašanje odgovorilo pritrdilno, 122 učencev in učenk pa nikalno.

Po delavnici je 24 učencev in učenk šestih in sedmih razredov menilo, da so bili bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju v času šolanja od doma, medtem ko jih je 116 menilo, da v času šolanja od doma niso bili bolj izpostavljeni medvrstniškemu nasilju.

Graf 9: Izpostavljenost medvrstniškega nasilja v času šolanja od doma pred delavnico

Graf 10: Izpostavljenost medvrstniškega nasilja v času šolanja od doma po delavnici

4.7. Oseba, kateri bi zaupali v primeru medvrstniškega nasilja

7. vprašanje se je glasilo: »Komu bi zaupal/-a, če bi bil/-a žrtev ali priča medvrstniškega nasilja?«

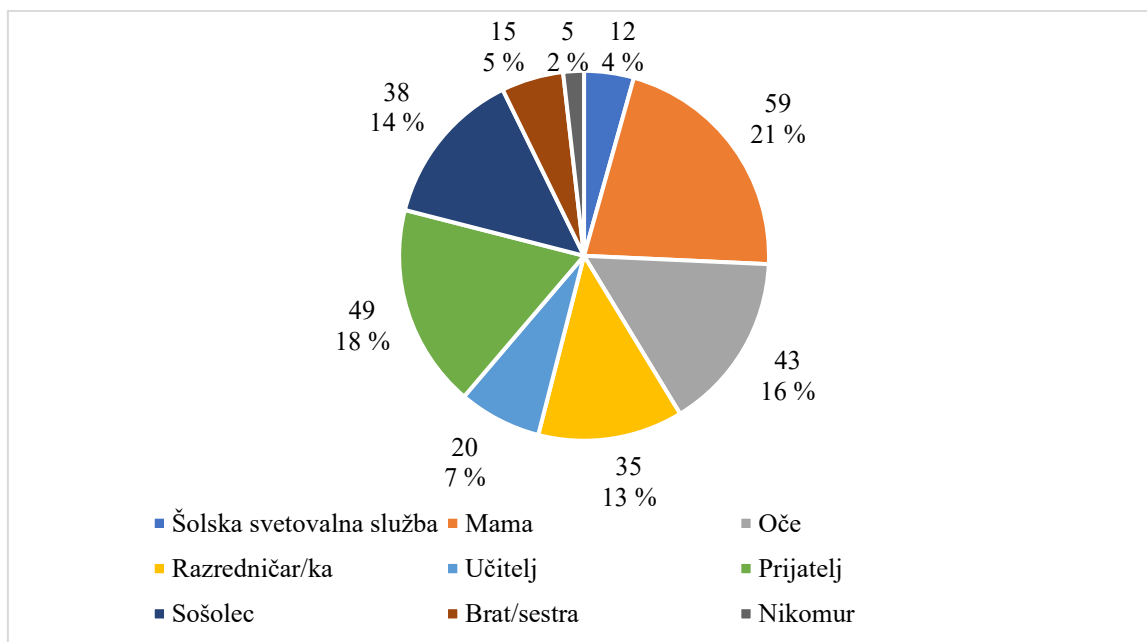
V šestih razredih jih je pred delavnico 59 odgovorilo, da bi povedali mami, 49 prijatelju oziroma prijateljici, 43 očetu, 38 učencev in učenk bi v primeru medvrstniškega nasilja zaupalo sošolcu oziroma sošolki, 35 učencev in učenk bi zaupalo razredniku oziroma razredničarki, 20 učitelju oziroma učiteljici, 15 bratu ali sestri, 12 jih je odgovorilo, da bi zaupali šolski svetovalni službi ter 5 učencev in učenk se ne bi zaupalo nikomur.

Po delavnici je 59 učencev in učenk odgovorilo, da bi zaupali mami, 51 bi jih zaupalo prijatelju oziroma prijateljici, 43 bi zaupalo očetu, 38 sošolcu oziroma sošolki, 37 razredniku oziroma razredničarki, 21 šestošolcev in šestošolk je odgovorilo, da bi zaupali šolski svetovalni službi, 20 bi jih zaupalo učitelju oziroma učiteljici, 15 bratu ali sestri ter 6 učencev in učenk se ne bi zaupalo nikomur.

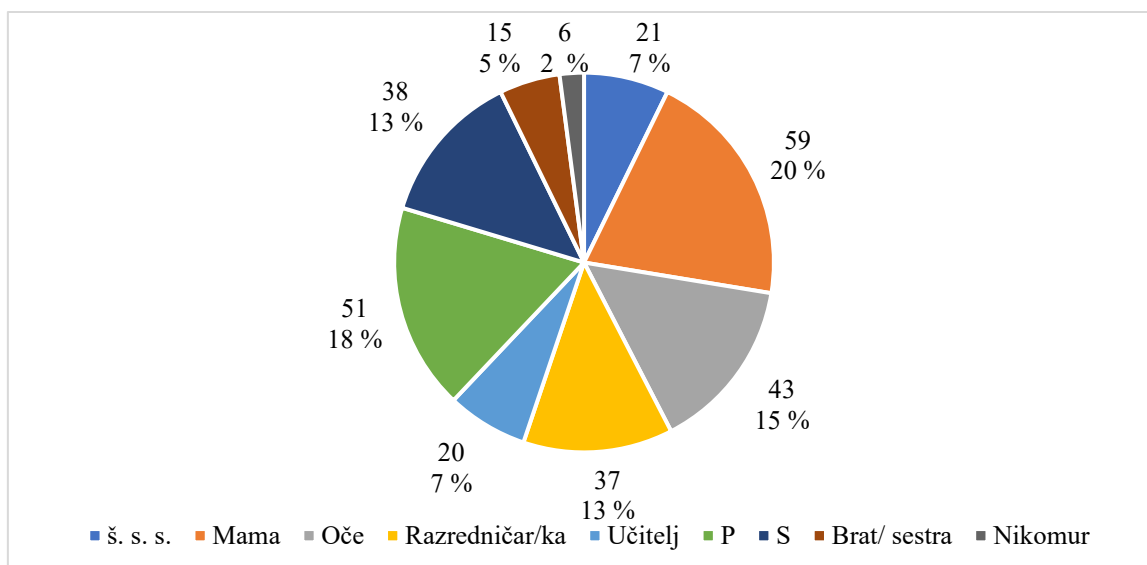
V sedmih razredih je pred delavnico 46 učencev in učenk odgovorilo, da bi v primeru medvrstniškega nasilja zaupali očetu, 45 bi jih zaupalo mami, 31 razredniku oziroma razredničarki; sošolcu oziroma sošolki bi zaupalo 30 sedmošolcev in sedmošolk, 28 prijatelju oziroma prijateljici, 20 bi jih zaupalo bratu ali sestri, 15 učencev in učenk bi zaupali šolski svetovalni službi, 9 učencev bi zaupalo učitelju oziroma učiteljici ter 5 učencev nikomur.

Po delavnici jih je v sedmih razredih na zgornje vprašanje 46 odgovorilo, da bi zaupali očetu, prav tako 46 odgovorov, da bi zaupali mami, 31 bi jih zaupalo razredniku oziroma razredničarki, 30 sošolcu oziroma sošolki, 28 bi jih zaupalo prijatelju oziroma prijateljici, 21 jih je odgovorilo, da bi zaupali šolski svetovalni službi, bratu ali sestri bi zaupalo 20 sedmošolcev in sedmošolk, učitelju oziroma učiteljici bi zaupalo 9 učencev in učenk ter 8 učencev in učenk ne bi zaupalo nikomur, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškemu nasilju.

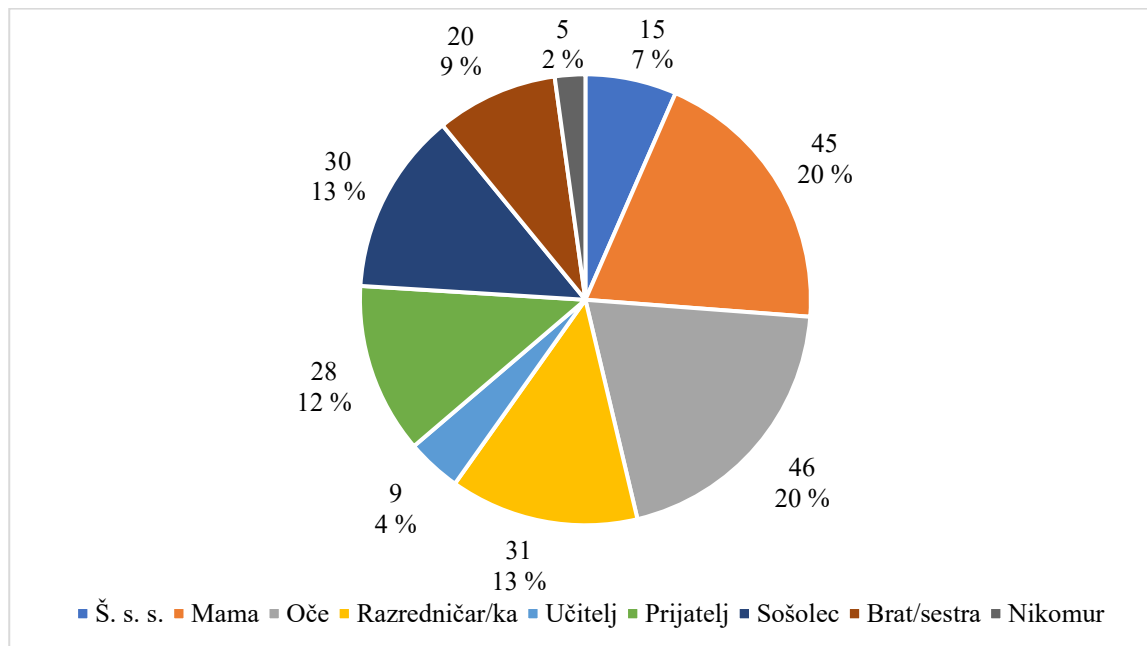
Graf 11: Oseba, kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja pred delavnico (6. razred)

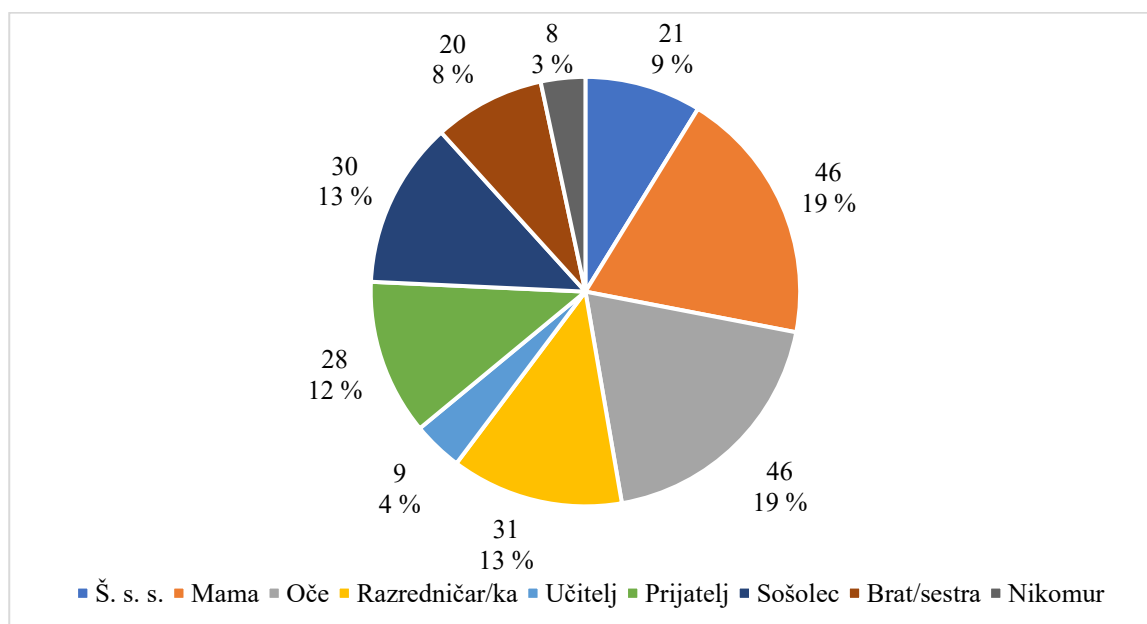
Graf 12: Oseba kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja po delavnici (6. razred)

Graf 13: Oseba, kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja pred delavnico (7. razred)

Graf 14: Oseba kateri bi učenci zaupali, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja po delavnici (7. razred)

4.8. Poznavanje oblik medvrstniškega nasilja

8. vprašanje je bilo sledeče: »Katere oblike medvrstniškega nasilja poznaš?«

V šestih razredih jih je pred delavnico 25 odgovorilo, da ne poznajo nobene oblike

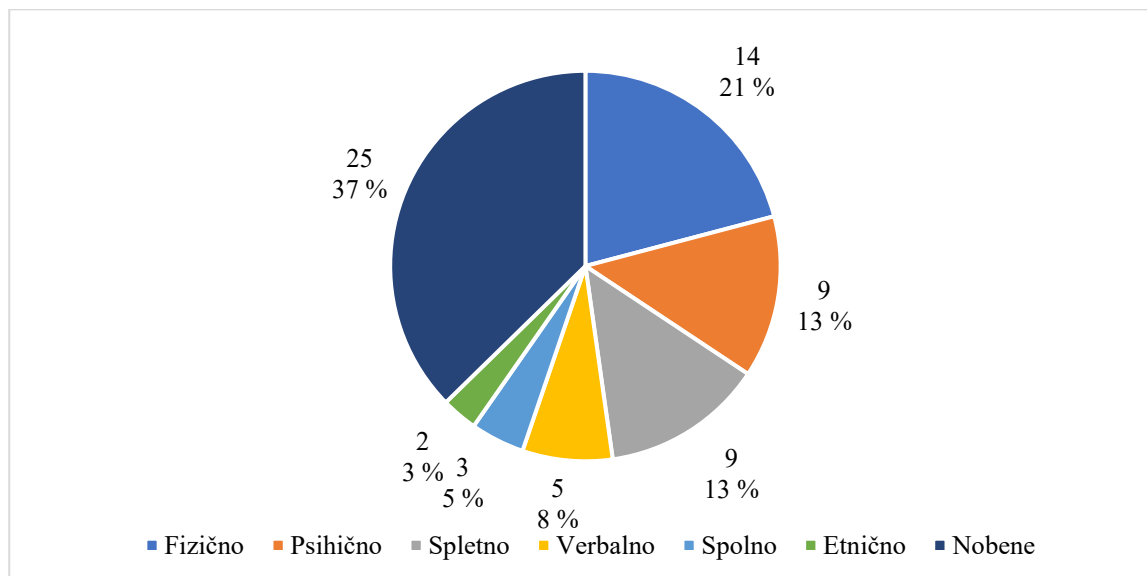
medvrstniškega nasilja, 14 jih je odgovorilo, da poznajo fizično oziroma telesno nasilje, 9 jih pozna psihično oziroma duševno nasilje, 9 jih je odgovorilo, da poznajo kibernetško oziroma spletno nasilje, odgovor verbalno oziroma besedno nasilje je napisalo 5 učencev in učenk, 3 so napisali, da poznajo spolno nasilje ter 2 etnično nasilje.

Po delavnici jih je 16 odgovorilo, da pozna fizično oziroma telesno obliko nasilja, 12 šestošolcev in šestošolk ne pozna nobene oblike medvrstniškega nasilja, verbalno oziroma besedno nasilje pozna 12 učencev in učenk, 11 jih je odgovorilo, da poznajo psihično oziroma duševno nasilje, 7 jih pozna kibernetško oziroma spletno nasilje, 5 učenk in učencev je odgovorilo, da pozna spolno nasilje, 4 učenci in učenke pa so odgovorili, da poznajo etnično nasilje.

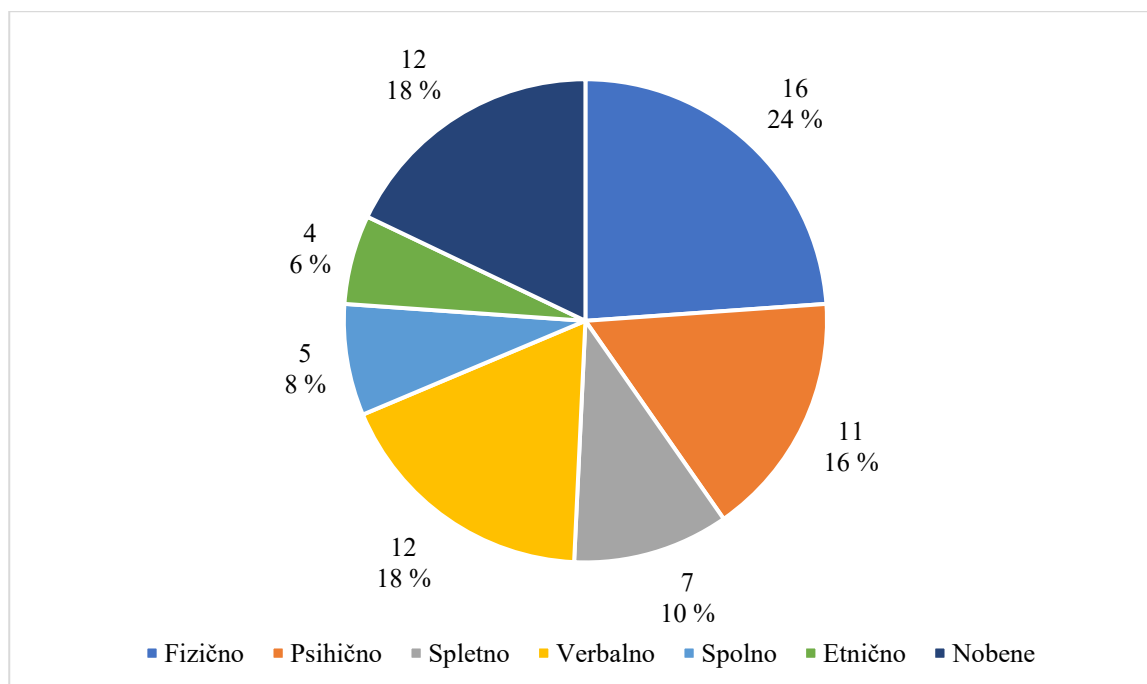
V sedmih razredih so bili pred delavnico rezultati sledeči: pred delavnico 23 sedmošolcev in sedmošolk ne pozna nobene oblike medvrstniškega nasilja, 20 jih je odgovorilo, da pozna fizično oziroma telesno nasilje, verbalno oziroma besedno nasilje pozna 15 sedmošolcev in sedmošolk, 6 jih je odgovorilo, da poznajo psihično oziroma duševno nasilje, 5 jih pozna kibernetško oziroma spletno nasilje, 4 so odgovorili, da poznajo spolno nasilje, nihče od prisotnih v sedmih razredih pa ni pred delavnico poznal etničnega nasilja.

Po delavnici jih je v sedmih razredih 23 odgovorilo, da poznajo fizično oziroma telesno nasilje, 19 jih je podalo odgovor verbalnega oziroma besednega nasilja. Po delavnici 9 sedmošolcev in sedmošolk ne pozna nobene oblike medvrstniškega nasilja, 8 jih je odgovorilo, da poznajo psihično oziroma duševno nasilje, 7 učencev in učenk pozna spolno nasilje, 5 učencev in učenk pozna kibernetško oziroma spletno nasilje, 2 učenca pa sta odgovorila, da poznata etnično nasilje.

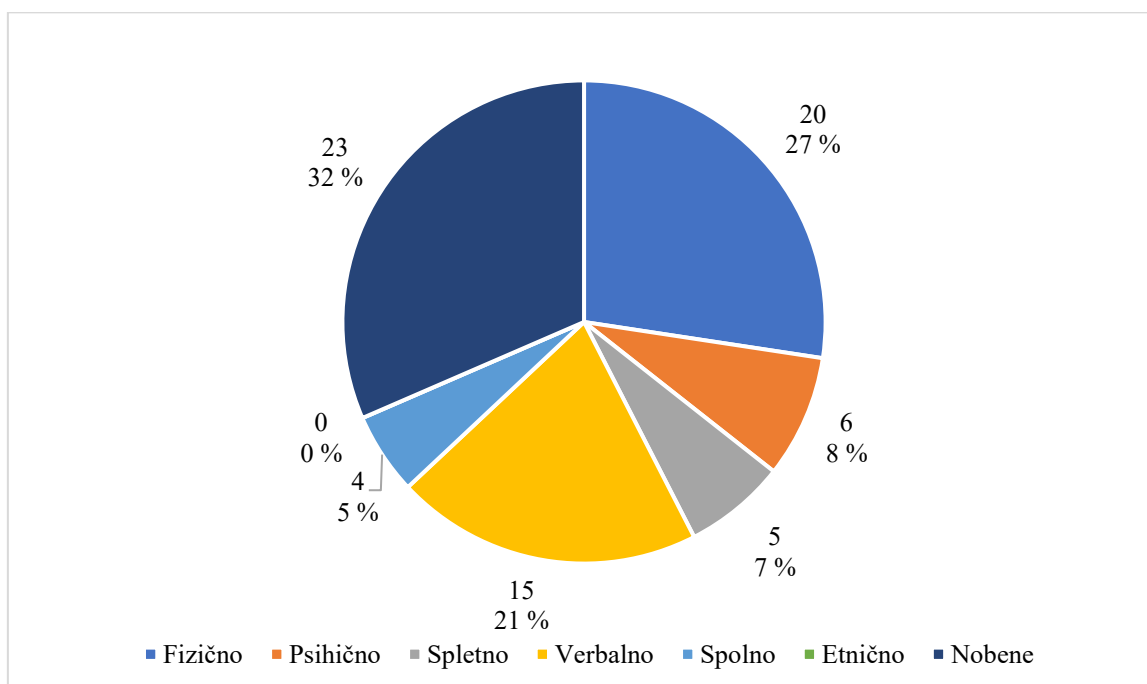
Graf 15: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja pred delavnico (6. razred)

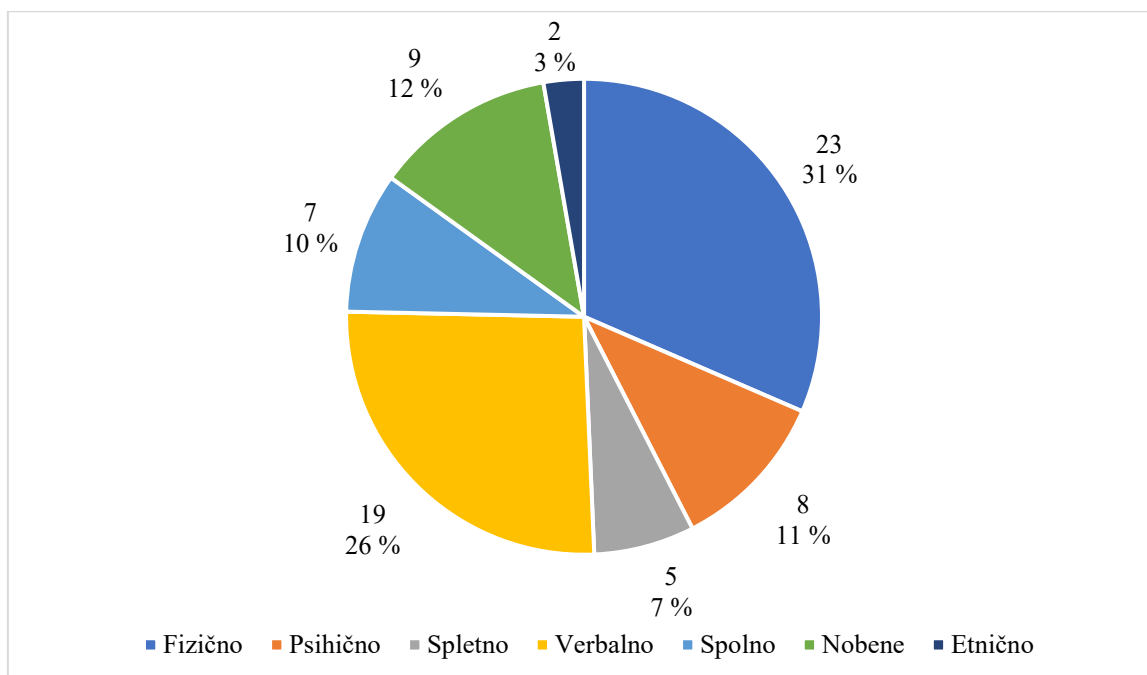
Graf 16: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja po delavnici (6. razred)

Graf 17: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja pred delavnico (7. razred)

Graf 18: Najpogostejše poznane oblike medvrstniškega nasilja po delavnici (7. razred)

4.9. Predlogi za preprečevanje medvrstniškega nasilja

Na zadnje vprašanje, ki je bilo: »Katere predloge bi podal/-a kot rešitev za preprečevanje medvrstniškega nasilja?«, je pred delavnico 30 šestošolcev in šestošolk odgovorilo, da bi rešili medvrstniško nasilje s **pogovorom**, 19 jih je napisalo, da bi se **nekomu zaupali**, 15 učencev in

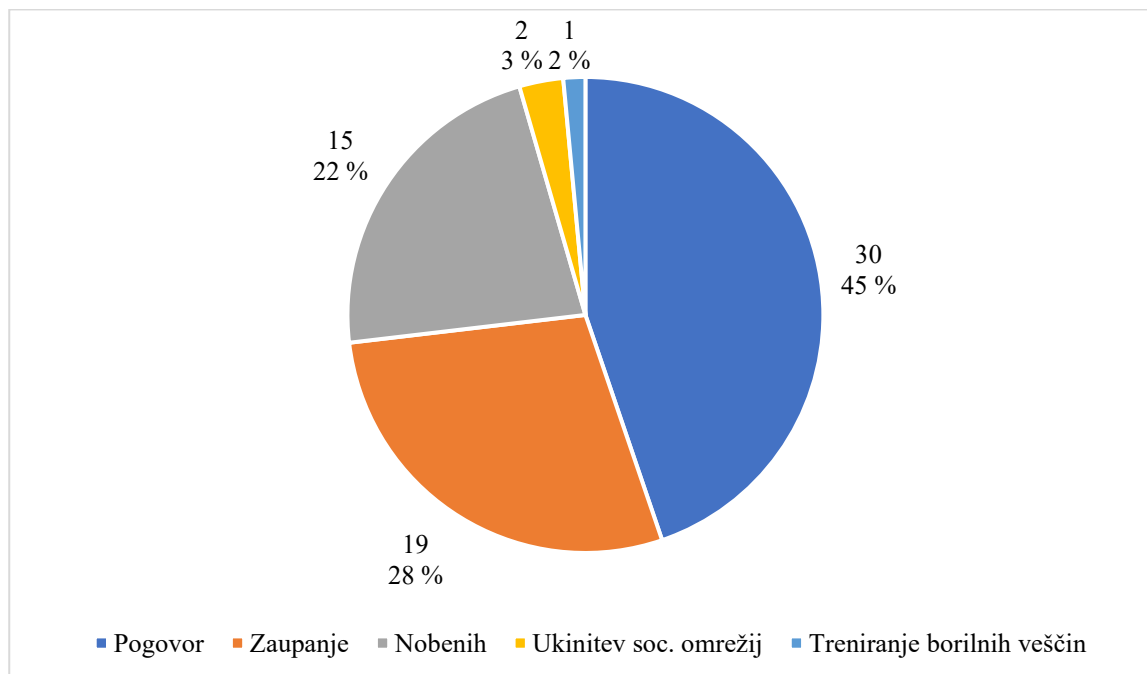
učenk ni imelo **nobenih predlogov**, 2 učenca bi **ukinila socialna omrežja**, 1 pa je odgovoril, da bi **treniral borilne veščine**.

Po delavnici je 33 šestošolcev in šestošolk je kot predlog navedlo pogovor, 13 učencev bi se **nekomu zaupali**, 10 učencev in učenk ni imelo **nobenih predlogov**, 5 bi jih **ukinilo socialna omrežja**, 4 učenci in učenke bi kot predlog podali **treniranje borilnih veščin**, 2 pa sta odgovorila, da bi izvajala **delavnice o nasilju**.

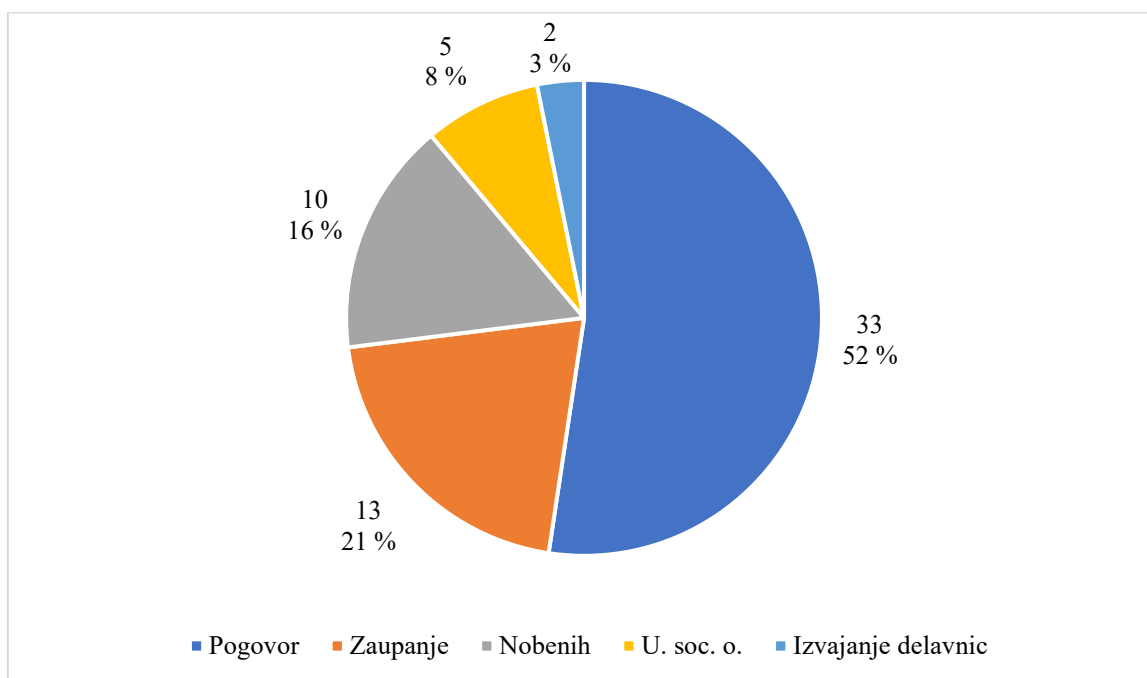
43 sedmošolcev in sedmošolk je pred delavnico kot predlog podalo, da nimajo ideje, 18 je odgovorilo, da bi preprečili medvrstniško nasilje s **pogovorom**, 5 jih je odgovorilo, da bi povzročitelja nasilja **udarili nazaj**, 4 bi se **nekomu zaupali**, 2 sta odgovorila, da bi poiskala **pomoč**, 1 učenec pa je napisal, da bi se **skrival**.

Po delavnici 32 sedmošolcev in sedmošolk ni imelo **nobene predloga**, 15 jih je kot predlog navedlo **pogovor**, 12 učencev in učenk bi se **nekomu zaupali**, 10 bi jih poiskalo **pomoč**, 3 sedmošolci in sedmošolke bi kot predlog za preprečevanje nasilja predlagali, da se **braniš in udariš nazaj**, 1 učenec pa je kot predlog podal, da bi **poklical policijo**.

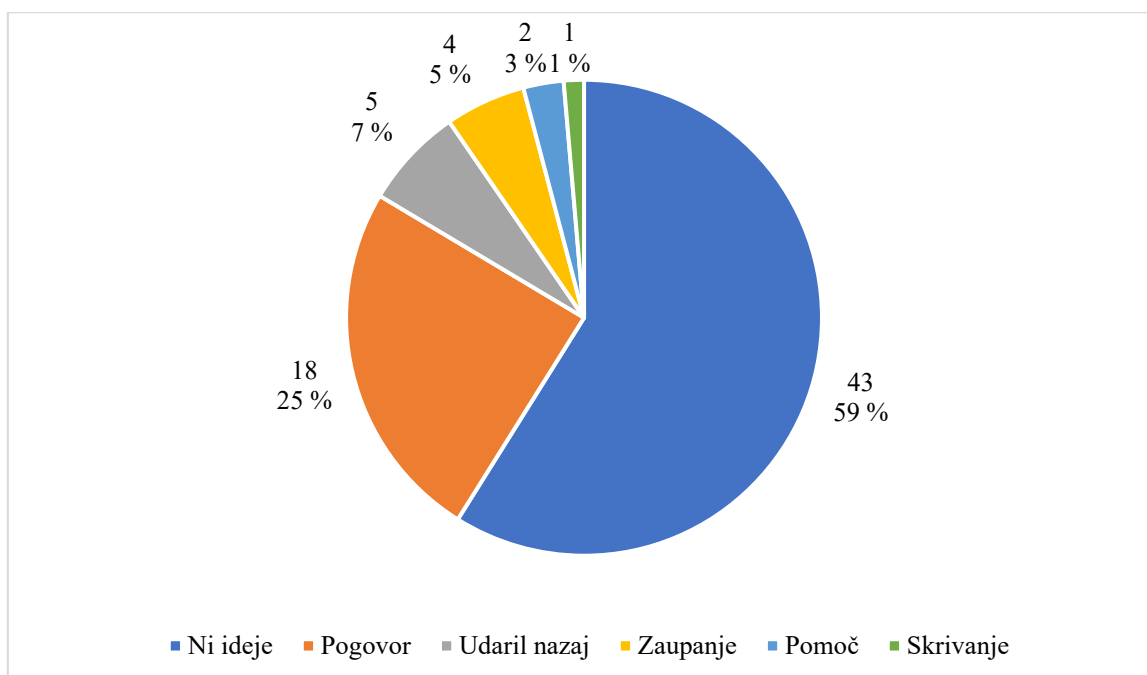
Graf 19: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 6. razred pred delavnico

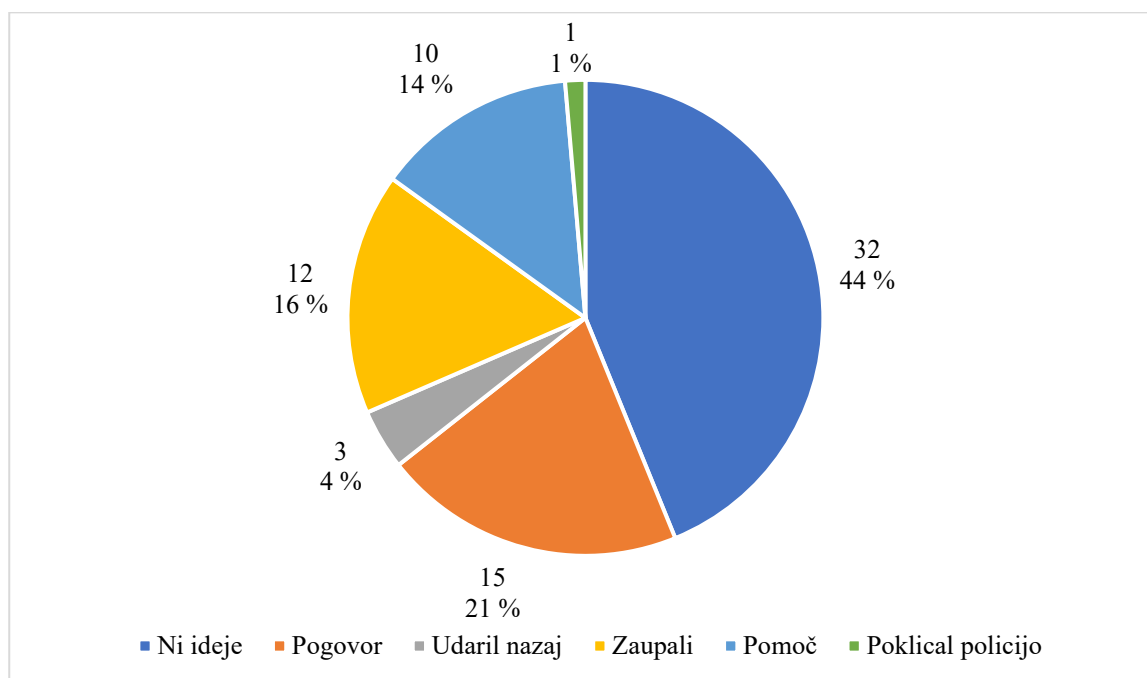
Graf 20: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 6. razred po delavnici

Graf 21: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 7. razred pred delavnico

Graf 22: Najpogostejši predlogi za preprečevanje nasilja 7. razred po delavnici

4.10. Preverjanje hipotez

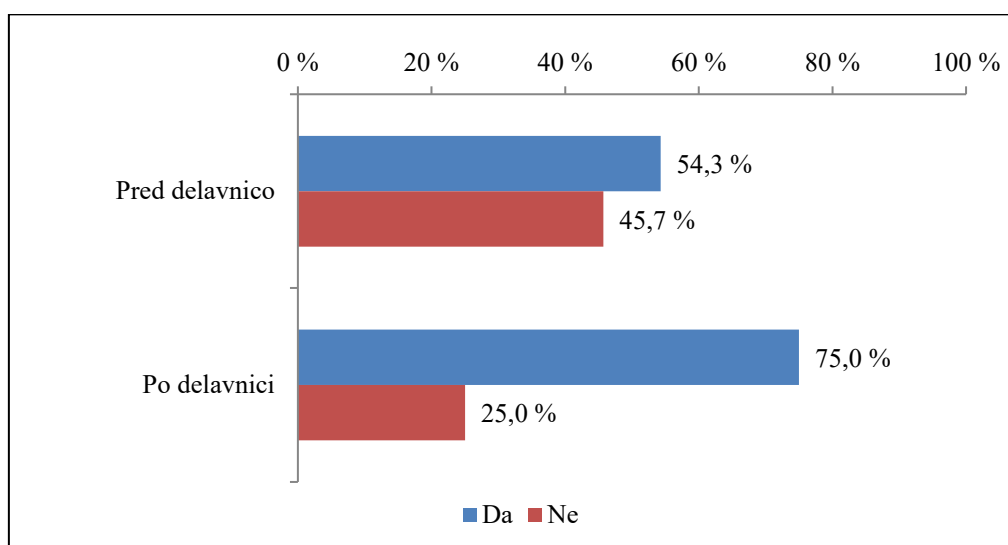
V diplomski nalogi sem postavila 6 hipotez, ki sem jih skozi analizo potrdila ali pa jih zavrnila.

H1: Pred delavnico 50 % učencev in učenk ne ve, kaj je medvrstniško nasilje, po delavnici vsi učenci 6. in 7. razredov vedo, kaj je medvrstniško nasilje.

Tabela 2: Poznavanje izraza medvrstniško nasilje

Pred/Po			Frekvence	Odstotek
1	Pred	Da	76	54,3
		Ne	64	45,7
		Skupaj	140	100,0
2	Po	Da	105	75,0
		Ne	35	25,0
		Skupaj	140	100,0

Graf 23: Poznavanje medvrstniškega nasilja pred in po delavnici

Razvidno je, da je pred delavnico izraz medvrstniško nasilje poznalo 54,3 % učencev in učenk, kar je več kot 50,0 %.

Razvidno je tudi, da je po delavnici izraz medvrstniško nasilje poznalo 75,0 % učencev in učenk, kar pa niso vsi učenci in učenke (100,0 %). Hipotezo H1 zato delno sprejemem.

H2: 50% več sedmošolcev se je znašlo v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja kot šestošolcev.

Tabela 3: Žrtve medvrstniškega nasilja glede na razred

			2. Ali si že bil/-a kdaj žrtev medvrstniškega nasilja?		Skupaj
			Da	Ne	
Razred	6. razred	f (število)	10	57	67
		% znotraj razreda	14,9 %	85,1 %	100,0 %
	7. razred	f (število)	32	41	73
		% znotraj razreda	43,8 %	56,2 %	100,0 %
Skupaj		f (število)	42	98	140
		% znotraj razreda	30.0 %	70.0 %	100.0 %

Tabela 4: Rezultat Hi-kvadrat testa

	Vrednost	Stopnja prostosti	Asimptotična dvostranska stopnja značilnosti	Natančna dvostranska stopnja značilnosti	Natančna stopnja značilnosti
Pearsonov hi-kvadrat	13.904 ^a	1	0,000		
Continuity Correction ^b	12,562	1	0,000		
Razmerje verjetja	14,486	1	0,000		
Fisher's Exact Test				0,000	0,000
Linearna združitev	13,805	1	0,000		
Število veljavnih enot	140				

a. 0 cells (0.0%) have expected count less than 5.

Hipotezo H2 sem preverila z opisno statistiko in hi-kvadrat testom. Upoštevala sem odgovore učencev in učenk pred delavnico.

Iz tabele je razvidno, da je bilo 14,9 % šestošolcev žrtev medvrstniškega nasilja, med sedmošolci je bilo žrtev medvrstniškega 43,8 %. Ugotavljam, da se je 28,9 % več sedmošolcev znašlo v vlogi žrtve medvrstniškega nasilja kot šestošolcev, kar ni 50,0 %. Rezultat Hi-kvadrat testa (Hi-kvadrat=13,904; $p=0,000$) je pokazal, da med sedmošolci in šestošolci obstajajo statistično značilne razlike v poznavanju medvrstniškega nasilja. Hipoteza H2 je zato zavrnjena.

H3: Pred delavnico nihče izmed učencev in učenk 6. in 7. razredov nikomur ne zaupa, če so bili žrtve medvrstniškega nasilja.

Samo 5 sodelujočih v 6. razredu in 7. razredu je pred delavnico odgovorilo, da ne bi nikomur zaupali, če bi bili žrtve medvrstniškega nasilja. Torej skupaj je 10 učencev in učenk obeh razredov, kar je 7,14 % deleža vseh udeleženi. Hipoteza H3 je tako zavrnjena.

H4: Več kot 50% učencev in učenk 6. in 7. razredov po delavnici meni, da je bilo v času šolanja od doma bolj izpostavljeno medvrstniškemu nasilju kot običajno.

Ugotavljam, da 17,1 % učencev in učenk meni, da je bilo medvrstniškemu nasilju bolj izpostavljeno v času šolanja od doma, kar je manj kot 50,0 %. Hipoteza H4 je zato zavrnjena.

H5: Vsi učenci in učenke 6. in 7. razredov si po delavnici želijo več delavnic na temo medvrstniškega nasilja.

Od vseh 140 sodelujočih so 4 učenci in učenke po delavnici podali odgovor, da bi si želeli več delavnic na temo medvrstniškega nasilja, kar predstavlja 2,86 %. Tudi hipoteza H5 je zavrnjena.

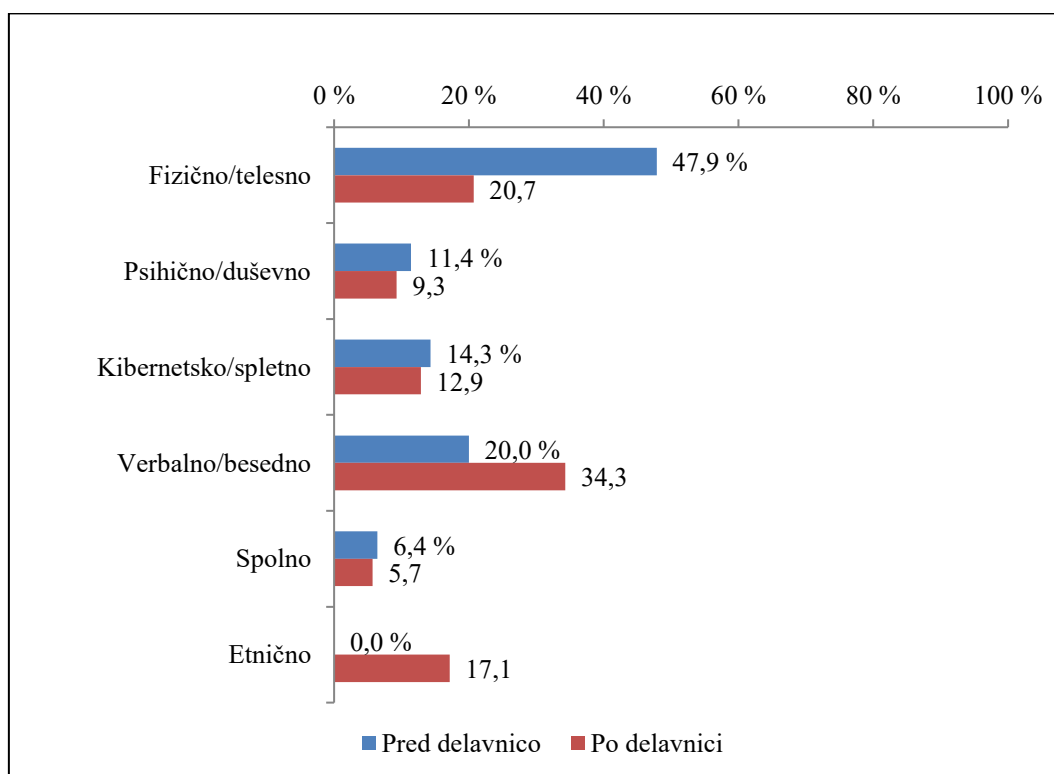
H6: Pred delavnico več kot 50 % učencev in učenk 6. in 7. razreda v šoli opazi največ

fizičnega nasilja, po delavnici več kot 50 % učencev in učenk 6. in 7. razredov na šoli opazi največ verbalnega nasilja.

Tabela 5: Oblike medvrstniškega nasilja v šoli, ki jih učenci in učenke največ opazijo ter rezultat Hi-kvadrat testa enake verjetnosti

Pred/Po			Frekvence	%	Hi-kvadrat	P (stopnja značilnosti/pomembnosti)
1	Pred delavnico	Fizično/telesno	67	47,9	74,643	0,000
		Psihično/duševno	16	11,4		
		Kibernetško/spletno	20	14,3		
		Verbalno/besedno	28	20,0		
		Spolno	9	6,4		
		Skupaj	140	100,0		
2	Po delavnici	Fizično/telesno	29	20,7	43,343	0,000
		Psihično/duševno	13	9,3		
		Kibernetško/spletno	18	12,9		
		Verbalno/besedno	48	34,3		
		Spolno	8	5,7		
		Etnično	24	17,1		
		Skupaj	140	100,0		

Graf 24: Največkrat opažena oblika medvrstniškega nasilja na šoli (pred in po delavnici)

Hipotezo H6 sem preverila z opisno statistiko in Hi-kvadrat testom enake verjetnosti.

Rezultat Hi-kvadrat testa enake verjetnosti tako pred delavnico (Hi-kvadrat=74,643; p=0,000) kot po delavnici (Hi-kvadrat=43,343; p=0,000) je pokazal, da obstajajo statistično značilne

razlike v opažanju oblik medvrstniškega nasilja.

Razvidno je, da 47,9 % učencev in učenk v šoli pred delavnico opazi največ fizičnega nasilja, kar je manj kot 50,0% teh učencev in učenk.

Razvidno je tudi, da 34,3 % učencev in učenk v šoli po delavnici opazi največ verbalnega nasilja, kar je manj kot 50,0 % teh učencev in učenk. Hipoteza H6 je tako zavrnjena.

5. RAZPRAVA

Raziskava je pokazala, da učenci in učenke pred delavnico slabo poznajo izraz medvrstniško nasilje. Vseeno so našeli nekaj elementov, ki medvrstniško nasilje definirajo, kot so pretepanje, norčevanje, izsiljevanje ter ustrahovanje. Olweus (1995) opredeljuje te elemente kot medvrstniško nasilje, ki lahko poteka z besedami, kot so norčevanje, žaljenje in poniževanje, lahko pa tudi z dejanji, kot so brcanje, porivanje, pretepanje. Po Pečjak (2014, str. 9) bi bil točen odgovor definicije medvrstniškega nasilja, da gre za namerno agresivno vedenje, ki ni naključno ali posledica igre in vključuje neravnovesje moči. Pogosto nasilje traja dlje časa.

Učenci in učenke so pred delavnico na šoli opazili največ fizičnega nasilja, ki po Pečjak (2014) vključuje brcanje, lasanje, grizenje, prerivanje, pretepanje, itd. Po delavnici pa jih največ opazi besedno oziroma verbalno nasilje, ki je oblika psihičnega nasilja. Na društvu za nenasilno komunikacijo (b. d.) pod psihično nasilje uvrščajo žaljenje, zmerjanje in grožnje, ki najpogosteje potekajo na besedni ravni z namenom, da osebo poniža in razvrednoti. Kljub temu, da je dostopnost do interneta, računalnikov in prenosnih telefonov med otroci vse večja ter s tem tudi vse večja pojavnost spletnega nasilja (Pečjak, 2014), ga učenci in učenke tako pred kot po delavnici na šoli ne zaznavajo kot enega najpogostejše opaženih vrst nasilja. Pred delavnico nihče izmed učenk in učencev ni na šoli opazil etničnega nasilja, vendar je zanimivo, da je 24 učencev in učenk po delavnici opazilo na šoli največ etničnega nasilja in se je tako etnično nasilje po delavnici povzpelo na tretje mesto največkrat opaženega nasilja na šoli.

Zabukovec Kerin (v Aničić, idr., 2002, str. 109) žrtve opredeli kot občutljive, inteligentne in nežne, ki pogosto prihajajo iz družin, kjer konflikte rešujejo konstruktivno, brez vpitja in pretepanja, tako da nasilja niso vajeni in niti ne vedo, kako naj nanj odgovorijo. V raziskavi se je pokazalo, da je bilo v šestih razredih pred delavnico 6 učencev in 4 učenke takih, ki so bile žrtve medvrstniškega nasilja. po delavnici se je ta številka povečala, in sicer se je kot žrtev medvrstniškega nasilja prepoznalo 7 učencev in 12 učenk od vseh 67. V sedmih razredih je bilo pred delavnico bistveno več žrtev medvrstniškega nasilja kot v šestih razredih, in sicer 18 učencev in 14 učenk od 73. Po delavnici je številka padla za enega učenca, tako da je bilo v vlogi žrtve 17 fantov in 14 deklet. Pušnik (1999) predpostavlja, da je v samem procesu medvrstniškega nasilja vpletenih več fantov kot deklet, pri čemer se jih več predpostavlja tako v vlogi povzročitelja kot v vlogi žrtve nasilja. V moji raziskavi se je predpostavka izkazala za resnično, ko govorimo o žrtvah nasilja, saj je izmed skupno 92 učencev in učenk, ki so se že

znašli v vlogi žrtve nasilja, tako pred kot po delavnici v obeh razredih skupaj, 48 fantov in 44 deklet.

Med epidemijo koronavirusa so se bili vsi učenci in učenke osnovnih in srednjih šol, prav tako tudi fakultet, primorani šolati od doma. Raziskava je pokazala, da je bila večina učencev in učenk tako pred kot po delavnici manj izpostavljenih medvrstniškemu nasilju, kar nam pove, da se največ medvrstniškega nasilja dogaja prav v šoli. Samo 18 učencev in učenk od 140 jih je pred delavnico mnenja, da so bili zaradi ukrepa šolanja od doma medvrstniškemu nasilju izpostavljeni bolj kakor običajno. Po delavnici se je ta številka zvišala na 24 učencev in učenk od 140.

Rezultati so pokazali, da učenke in učenci tako pred kot po delavnici o nasilju največkrat spregovorijo s starši. Pred delavnico jim potem sledijo še prijatelji in prijateljice, nato sošolci in sošolke, razrednik oziroma razredničarka brat oziroma sestra, učitelj oziroma učiteljica, šolska svetovalna služba ter na zadnjem mestu nekaj tistih, ki o nasilju ne spregovorijo. Po delavnici so na prvih petih mestih enaki rezultati kot pred delavnico, spremenjeni pa se šesto mesto, ki ga zasede šolska svetovalna služba, nato sledi brat oziroma sestra, učitelj oziroma učiteljica, zadnje mesto pa zopet zasede manjšina učencev in učenk, ki o nasilju ne spregovorijo z nikomer. Kljub temu, da v obdobju najstništva postajajo prijatelji tiste osebe, ki so v življenju najstnikov vse bolj pomembne, pa imajo mladi občutek, da so starši edini, ki jim lahko zares zaupajo, da so starši tisti, ki jim lahko edini ponudijo varnost in bližino. Pomembna sta oba, tako mama kot oče (Mrgole, 2013). Tako kot pravi tudi Erb (2004, str. 47), je ključno, da če učenci zaupajo učitelju o svojih težavah, ti verjamejo njihovim besedam in jasno obravnavajo vsako obliko nasilja, ki se pojavi. Bistveno je tudi, da ob zaznavi vrstniškega nasilja sodelujejo vsi – vodstvo, svetovalna služba, učiteljice in učitelji, vzgojiteljice in vzgojitelji in podporno osebje (Karajić, Klemenčič in Sitar, 2016, str. 11).

Rezultati raziskave so pred delavnico pokazali, da učenci in učenke najboljše poznajo fizično oziroma telesno nasilje, nato sledi besedno oziroma verbalno nasilje, zatem kibernetško oziroma spletno nasilje, psihično oziroma duševno nasilje, nato spolno nasilje. Najmanj pogosto so učenci in učenke poznali etnično obliko nasilja. Od 140 učencev in učenk, vključenih v raziskavo, jih 48 pred delavnico ni poznalo nobene oblike nasilja. Rezultati raziskave po delavnici pa so pokazali, da učenci in učenke še vedno najpogosteje poznajo fizično oziroma telesno nasilje, temu sledi verbalno oziroma besedno nasilje, nato psihično oziroma duševno nasilje, na četrtem mestu je kibernetško oziroma spletno nasilje, sledi spolno

nasilje. Na zadnjem mestu je zopet najmanj poznana oblika nasilja, to je etnično nasilje. Spodbudni podatek raziskave po delavnici je ta, da jih samo 21 od vseh 140 ne pozna nobene oblike medvrstniškega nasilja. Zanimivo se mi zdi to, da učenci in učenke slabo poznajo etnično obliko nasilja, sploh zaradi tega, ker je na šoli veliko otrok, ki prihaja iz drugih držav in po pogovoru s svetovalno službo prihaja do veliko diskriminacij znotraj razredov. Kot pravijo avtorji Medica, Lukič in Bufon (2010), diskriminacija najbolj negativno vpliva na dosežke otrok priseljencev. Najpogostejša oblika diskriminacije je zavračanje podpore v procesu izobraževanja. Če imajo učitelji do otrok priseljencev nizka pričakovanja, vpliva to negativno na njihove dosežke.

Predlogi sodelujočih učencev in učenk za preprečevanje medvrstniškega nasilja so bili raznoliki. Od tega, da bi nasilje preprečevali z izvajanjem delavnic o nasilju, da bi se nekomu zaupali, da bi ukinili socialna omrežja, nekateri bi trenirali borilne veščine, da bi poiskali pomoč, poklicali policijo do tega, da bi se branili in udarili nazaj. Veliko učencev ni imelo konkretnih ali celo nobenih predlogov, vendar se je vseeno večina strinjala, da bi medvrstniško nasilje preprečili s pogovorom. Aničić idr. (2002, str. 35–36) govorijo o tem, da na preprečevanje nasilja v šoli pomembno vplivata pripravljenost in sposobnost učiteljev in učiteljic, da jasno obravnavajo vsako obliko nasilja. Potreben je ustrezen in takojšen odziv, saj se tako lahko zmanjša obseg pojava, dokler je na začetku. Za preprečevanja nasilja v šoli je potrebno delovanje celotnega sistema, ker se posameznikovo prizadevanje brez podpore sistema razblini kot kaplja v morju (Aničić idr., 2002, str. 35–36).

6. SKLEPI

- Kar velik delež sodelujočih v raziskavi pred delavnico slabo pozna pojem medvrstniškega nasilja.
- Po delavnici velika večina pozna pojem in definicijo medvrstniškega nasilja.
- V šestih razredih je bistveno manj učencev in učenk, ki so bile žrtve nasilja kot v sedmih razredih.
- V šestih razredih je po delavnici več učencev in učenk, ki so bile žrtve nasilja kot pred delavnico.
- Učenci in učenke na šoli pred delavnico opazijo največ fizičnega nasilja, sledi verbalno nasilje, nato spletno, psihično, najmanj je opaženega spolnega nasilja.
- Po delavnici učenci in učenke na šoli opazijo največ verbalnega nasilja, sledi fizično nasilje, nato etnično nasilje, spletno, psihično. Zopet je najmanj opaženo spolno nasilje.
- Velika večina učencev in učenk med šolanjem od doma ni bilo izpostavljeno medvrstniškemu nasilju.
- Učenci in učenke o medvrstniškem nasilju največkrat spregovorijo s starši, sledijo prijatelji.
- Pred delavnico je bila šolska svetovalna služba na predzadnjem mestu zaupanja učencev in učenk o medvrstniškem nasilju.
- Po delavnici bi več učencev in učenk zaupalo svetovalni službi, če bi bili žrtev ali priča medvrstniškega nasilja, saj je bila po delavnici na šestem mestu.
- Največ učencev in učenk pred delavnico pozna fizično nasilje, sledi verbalno nasilje, nato spletno, psihično in spolno. Najmanj učencev in učenk pozna etnično nasilje.
- Po delavnici največ učencev in učenk pozna fizično nasilje, nato verbalno nasilje, sledi psihično, pa spletno nasilje in spolno nasilje. Med učenci in učenkami je zopet najmanj poznano etnično nasilje.
- Pred delavnico veliko več učencev in učenk ne pozna nobene oblike medvrstniškega nasilja kot pa po delavnici.
- Največ učencev in učenk meni, da bi lahko medvrstniško nasilje preprečili s pogovorom ali s tem, da bi se nekomu zaupali.

7. PREDLOGI

- Delavnice o medvrstniškem nasilju pri razrednih urah; učenci in učenke sodelujejo pri izvedbi delavnic in pridobljeno znanje predstavijo ostalim sošolcem ter sošolkam.
- Socialna delavka med razrednimi urami skupaj z učenci in učenkami izdeluje zloženke in priročnike o medvrstniškem nasilju, ki jih razdelijo ostalim učencem in učenkam ter tudi zaposlenim na šoli. Socialna delavka bi s tem še bolje spoznala učence in učenke, predvsem pa bi oni bolje spoznali njo.
- Ustvariti prostor na šoli, kamor učenci pridejo in oddajo listek, na katerega se podpišejo ali napišejo svoj razred. Na tem listku učenci in učenke zapišejo predloge reševanja medvrstniškega nasilja, s kakšnimi težavami se srečujejo, kje vidijo pomanjkljivosti, kje bi želeli, da se posveča več pozornosti. Socialna delavka enkrat tedensko preveri in prebere listke in posreduje informacije.
- Učenci in učenke na oddelčnih skupnostih sami organizirajo ter izpeljejo delavnice medvrstniškega nasilja.
- Izobraževanje in izvedba delavnic vseh zaposlenih na šoli, kako prepoznati nasilje in kako ravnati v primerih nasilja.
- Učenci in učenke sestavijo dramsko igro na temo medvrstniškega nasilja, ki jo zaigrajo ostalim učencem in učenkam na šoli, vsem zaposlenim ter staršem.
- Dežuranje učiteljev tudi pred začetkom pouka in po njem, ne samo na hodnikih, temveč tudi na igriščih in v okolici šole.
- Uvesti delovanje policistov pedagogov, ki bi delovali preventivno in učence ter učenke ozaveščali, da nasilje ni sredstvo za rešitev problemov (Bučar Ručman, 2004, str. 212).
- V sistem šolanja uvesti vrstniško svetovanje. Učenci in učenki višjih razredov, ki so ugledni in zaupanja vredni, bi delovali na svoji šoli kot njihovi mentorji, zaupniki (Bučar Ručman, 2004, str. 212).
- Obisk socialne delavke na razrednih urah, kjer učence opomni, da se lahko kadarkoli obrnejo nanjo, hkrati tudi svetuje, kam se še lahko obrnejo po pomoč.
- Predavanja za starše, kako ukrepati ob medvrstniškem nasilju, kam se obrniti po pomoč, poudariti, da se je pomembno o tem pogovarjati s svojimi otroki.
- Sodelovanje šole z različnimi organizacijami, ki nudijo oporo in pomoč mladim z izkušnjami nasilja. Organizacije pridejo na šolo, učencem predavajo, izpeljejo z njimi delavnice, jih povabijo na obisk v njihove organizacije.

8. LITERATURA

1. Amadasun, S. (2020). Social Work and COVID-19 Pandemic: An Action Call. *International Social Work*, 63(6), 753–756.
2. Aničič, K., Hrovat Svetličič, T., Hrovat, T., Lapajne, G., Mešič, G., & Miklavčič, R. (2015). *Delo s povzročitelji nasilja: strokovne smernice in predstavitev dela*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
3. Aničič, K., Lešnik Mugnaioni, D., Plaz, M., Vanček, N., Verbnik Dobnikar, T., Veselič, Š., & Zabukovec Kerin, K. (2002). *Nasilje – nenasilje: priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol*. Ljubljana: i2.
4. Bertok, E., Filipčič, K., Karajić, E., Klemenčič, I., Muršič, M., & Zabukovec Kerin, K. (2016). *Osnove systemskega pristopa k medvrstniškemu nasilju in evalvacija projekta Nas VIZ: priročnik št. 1*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti.
5. Bizjak, C. (2014). Vizija delovanja svetovalne službe in kompetence za svetovalno delo v aktualnih družbenih razmerah in prihodnosti: zapisnik z okrogle mize (Celje, 11. 4. 2014). *Šolsko svetovalno delo*, 18(3/4), 49–55.
6. Bučar Ručman, A. (2004). *Nasilje in mladi*. Novo mesto: Klub mladinski kulturni center.
7. Čaćinovič Vogrinčič, G. (1999). Svetovalno delo s starši, svetovalno delo z družinami. V M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čaćinovič Vogrinčič, & J. Musek (ur.), *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (str. 175–191). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo
8. Čaćinovič Vogrinčič, G., & Mešl, N. (2013). Šolska svetovalna služba kot prostor varovanja soustvarjanja procesov učenja in pomoči v šoli. *Šolsko svetovalno delo*, 17(3/4), 15–25.
9. Čaćinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., & Možina, M. (2005). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
10. Društvo za nenasilno komunikacijo. (2017). *Nasilje nad otroki – Strokovne smernice za delo z otroki, ki doživljajo zanemarjanje in/ali nasilje*. Ljubljana: Društvo za nenasilno komunikacijo.
11. Društvo za nenasilno komunikacijo. (2020). Pridobljeno 2. 5. 2023 s <https://www.drustvo-dnk.si/index.php>
12. Epstein, J. L., & Van Voorhis, F. L. (2010). School counselor's roles in developing partnerships with families and communities for students success. *Professional School Counseling*, 14(1), 1–14.
13. Erb, H. (2004). *Nasilje v šoli in kako se mu zoperstaviš*. Radovljica: Didakta.

14. Gherardi, S. A., & Whittlesey-Jerome, W. K. (2018). Role Integration through the Practice of Social Work with Schools. *Children & Schools*, 40(1), 35–44.
15. Green, P. G. (2020). Risks to children and young people during COVID-19 pandemic. *The BMJ*, 369. Pridobiljeno 5. 1. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/340985401_Risks_to_children_and_young_people_during_covid-19_pandemic
16. Griffin, D., & Steen, S. (2010). School-family-community partnerships: Applying Epstein's theory of the six types of involvement to school counselor practice. *Professional School Counseling*, 13(4), 218–226.
17. Habbe, J. (2000). *Nasilje in varnost otrok v šolah: nasveti za ravnatelje, učitelje, starše in vse, ki skrbijo za varnost v osnovnih in srednjih šolah*. Ljubljana: Lisac&Lisac.
18. Hočevar F., & Mesec B. (1981). *Prosti čas*. Ljubljana: ZKOS.
19. Janušič, D. (2016). Konstruktivno socialno delo na osnovni šoli Leskovec pri Krškem. *Socialno delo*, 55(4), 205–211.
20. Karajić, E., Klemenčič, I., & Sitar, S. (2016). *Obravnavanje medvrstniškega nasilja v VIZ: priročnik št. 3*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.
21. Kobolt, A. (2010). *Izstopajoče vedenje in pedagoški odzivi*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Košir, K. (2013). *Socialni odnosi v šoli*. Maribor: Subkulturni azil.
22. Košir, K. (2015). *Vloga opazovalcev v procesu medvrstniškega nasilja*. Maribor: Filozofska fakulteta
23. Kristančič, A. (2002). *Socializacija agresije*. Ljubljana: AA Inserco, svetovalna družba.
24. Kvaternik, I., & Kustec, K. (2011). Sodelovanje staršev s šolo. *Socialno delo*, 50(2), 81–89.
25. Leskovšek, M. (2021). *Medvrstniško nasilje na Osnovni šoli Martina Krpana* (Diplomsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
26. Lešnik, D., & Klemenčič, I. (2014). Smernice za obravnavo vrstniškega nasilja v šoli. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 12(1), 45–48.
27. Lešnik, Mugnioni, D., Koren, A., Logaj, V., & Brejc, M. (2009). *Nasilje v šolah, opredelitev, prepoznavanje, preprečevanje in obvladovanje*. Kranj: Šola za ravnatelje.
28. Loades, M. E., Chatburn, E., Higson-Sweeney, N., Reynolds, S., Shafran, R., Brigden, A., Linney, C., Niamh, McManus, M., Borwick, C., & Crawley, E. (2020). Rapid Systematic Review: The Impact of Social Isolation and Loneliness on the Mental Health of Children and Adolescents in the Context of COVID-19. PMC: US National Library of Medicine. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 59(11), 1218–1239.
29. Ložar, P. (2021). *Delo šolske svetovalne službe v primerih medvrstniškega spolnega nadlegovanja* (Magistrsko delo). Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.

30. Lüüssi, P. (1991). *Systemische Sozialarbeit*. Bern: Haupt.
31. Marcus, R. F. (2007). *Aggression and violence in adolescence*. Cambridge: Cambridge University Press.
32. Masten, A. S., & Motti-Stefanidi, F. (2020). Multisystem resilience for children and youth in disaster: Reflections in the context of COVID-19. *Adversity and resilience science*, 1(2), 95–106.
33. Mead, G. H. (1997). *Um, sebstvo, družba*. Ljubljana: Krtina.
34. Medica, K., Lukič, G., & Bufon, M. (ur.). (2010). *Migranti v Sloveniji - med integracijo in alienacijo*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
35. Mesec, B. (2009). *Metodologija raziskovanja v socialnem delu I: Načrtovanje raziskave z osnovami informatike* (študijsko gradivo za interno uporabo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
36. Moscha, L. (2021). *Na tnalu nemoči: zgodba o medvrstniškem nasilju*. Ljubljana: Buča.
37. Mrežar, A. (2013). Uporaba konceptov socialnega dela pri mladostnikih, ki so razvili neustrezne strategije ravnanja. *Socialno delo*, 52(4), 273–279.
38. Mrgole, A., & Mrgole, L. (2013). *Izštekanj najstniki in starši, ki štekajo: starši – tukaj in zdaj*. Kamnik: Zavod Vezal.
39. NIJZ. (2020). *Koronavirus – pogosta vprašanja in odgovori*. Pridobljeno 23.1.2023 s <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-pogosta-vprasanja-in-odgovori#kako-poteka-bolezen%2C-kaksni-so-simptomi-in-znaki%3F>
40. Olweus, D. (1995). *Trpinčenje med učenci*. Ljubljana: Zavod republike Slovenije za šolstvo in šport.
41. Oosterhoff, B., Palmer, C. A., Wilson, J., & Shook, N. (2020). Adolescents' motivations to engage in social distancing during the COVID-19 pandemic: associations with mental and social health. *Journal of Adolescent Health*, 67(2), 179–185.
42. Pečjak, S. (2014). *Medvrstniško nasilje v šoli*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
43. Pečjak, S., & Pirc, T. (1982). *Sem opazovalec medvrstniškega nasilja: kaj lahko naredim?* Novo mesto: Pedagoška obzorja.
44. Peets, K., Hodges, E. V., & Salmivalli, C. (2011). Relationship specificity of aggressogenic thought–behavior processes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 101(2), 386.
45. Postrak M. (2001). Antropološki zorni kot. *Socialno delo*, 40(2/4), 214–215.
46. Postrak, M. (2003). Kaj posebnega lahko ponudi socialno delo pri delu z mladimi. *Šolsko svetovalno delo*, 8(3–4), 26–33.

47. Poštrak, M. (2006), Nasilje kot sporočilo. *Šolsko svetovalno delo*, 11(3/4), 3–8.
48. Poštrak, M. (2007a). Preventivna funkcija prostega časa. V A. Kristančič (ur.), *Svoboda izbire – moj prosti čas* (str. 147–166). Ljubljana: AA Inserco, svetovalna služba.
49. Poštrak, M. (2007b). Uporaba ustvarjalnih pristopov pri delu z otroki in mladostniki. *Šolsko svetovalno delo*, XII(1/2), 11–17.
50. Poštrak, M. (2012). Vloga socialnega dela pri preprečevanju opuščanja šolanja. V P. Javrh, & M. Kuran (ur.), *Temeljne zmožnosti odraslih: priročnik za učitelje* (str. 224–235). Ljubljana: Andragoški center Slovenije,.
51. Poštrak, M. (2015). Koncepti socialnega dela z mladimi. *Socialno delo*, 54(3), 269–280.
52. Programske smernice. (2008). *Svetovalno delo v osnovnih šolah*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
53. Pušnik, M. (1999). *Vrstniško nasilje v šolah*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
54. Resman, M. (1999a). Pojem in karakteristike šolskega svetovanja. V M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič, & J. Musek (ur.), *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (str. 67–84). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
55. Resman, M. (1999c). Razvojna vloga svetovalne službe. V M. Resman, J. Bečaj, T. Bezić, G. Čačinovič Vogrinčič, & J. Musek (ur.), *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah* (str. 85–94). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
56. Resman, M. (2018). Sodelovanje med ravnateljem in šolsko svetovalno službo-priložnost, ki je pedagog ne sme prezreti. *Šolsko svetovalno delo*, 22(3), 28–41.
57. Resman, M., & Gregorčič Mrvar, P. (2013). Svetovalni delavec in učitelj. *Šolsko svetovalno delo*, 17(3/4), 7–14.
58. Schmidt, I. (2018). *IME MI JE JEZA: Mladostnikovo iskanje identitete*. Maribor: Založba Pivec.
59. Ule, M., Renner T., Mencin Čepelak, M., & Tivadar. B. (2000). *Socialna ranljivost mladih*. Maribor: Aristej.
60. UNICEF. (2020). *Protecting the most vulnerable children from the impact of coronavirus: An agenda for action*. Pridobljeno 6. 1. 2023 s <https://www.unicef.org/coronavirus/agenda-for-action>, dne:
61. United Nations. (2020). *Policy Brief: Education during COVID-19 and beyond*. Pridobljeno 8. 2. 2023 s https://www.un.org/development/desa/dspd/wpcontent/uploads/sites/22/2020/08/sg_policy_brief_covid19_and_education_august_2020.pdf
62. Vries, S., & Bouwkamp, R. (1995). *Psihosocialna družinska terapija* Logatec: Firis Imperl & Co.

63. Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje. (2020). *Opis poklica – svetovalni delavec v vzgoji in izobraževanju*. Pridobljeno 3. 2. 2023 s https://www.ess.gov.si/ncips/cips/opisi_poklicev/opis_poklica?Kljuc=633

9. PRILOGE

9.1. Anketni vprašalnik

Pozdravljen/a,

Sem Saša Golavšek, študentka 4. letnika Fakultete za socialno delo. V okviru svoje diplomske naloge bom raziskovala medvrstniško nasilje v osnovni šoli. Prosila bi te, da izpolniš anketni vprašalnik in mi tako pomagaš pri raziskovanju. Anketni vprašalnik je anonimen, zato se ti ni potrebno podpisati. Vzem si čas in iskreno odgovori na vsa vprašanja.

Za tvojo pomoč pri raziskavi in za tvoje iskrene odgovore se ti iskreno zahvaljujem.

1. Spol (obkroži ustrezen odgovor)

- 1) Moški 2) Ženska 3) Drugo

2. Razred (obkroži ustrezen odgovor)

- 1) 6. razred

3. Poznaš izraz medvrstniško nasilje? DA NE

Če si na zgornje vprašanje odgovoril/-a z DA, te prosim, da s svojimi besedami poveš, kaj zate pomeni ta beseda.

4. Ali si že bil/-a kdaj žrtev medvrstniškega nasilja? DA NE

5. Katere oblike medvrstniškega nasilja opaziš na šoli največ?

- 1) Fizično/telesno
- 2) Psihično/duševno
- 3) Kibernetško/spletno
- 4) Verbalno/besedno
- 5) Spolno
- 6) Etnično
- 7) Drugo, navedi _____

6. Meniš, da si bil/-a medvrstniškemu nasilju bolj izpostavljen/-a v času šolanja od doma?

DA NE

7. Komu bi zaupal/-a če bi bil/-a žrtev ali priča medvrstniškemu nasilju? (možnih je več odgovorov)

1) Šolska svetovalna delavka

2) Mama

3) Oče

4) Razredničar/-ka

5) Učitelj/-ica

6) Prijatelj/-ica

7) Sošolec/-ka

8) Brat/sestra

9) Nikomur

10) Drugo, navedi _____

8. Katere oblike medvrstniškega nasilja poznaš?

9. Kakšne predloge bi podal/-a kot rešitev za preprečevanje medvrstniškega nasilja?

9.2. Delavnica o nasilju

Vsak od učenk in učencev dobi prazen list papirja. Učenke in učence prosim, da si papir dobro ogledajo, ga pretipajo, vendar naj ga ne poškodujejo ali zmečkajo. Nato naj ga skušajo opisati. Iščem opise, kot so: lep, raven, čist, gladek, itd. Nato prosim učenke in učence, naj papir grdo pogledajo in ga zmečkajo. Pri tem naj bodo malce grobi, hitri in temeljiti pri zmečkanju, vendar naj ga ne raztrgajo. Ko je papir zmečkan, jim dam nalogo, da ga ponovno razprejo in ga poravnajo tako, da bo čim bolj podoben prvotnemu stanju. Pri tem ravnanju jih spodbujam, da so kreativni, lahko ga ravnajo z rokami, ga dajo med knjige, poravnajo ob mizo, ga podložijo, itd. Ko učenke in učenci končajo s poskusom ravnanja papirja, jih prosim, naj si papir ponovno ogledajo in mi ga opišejo. Tokrat iščem opise, kot so: grd, grob, slab, uničen, neuporaben, brazgotinast, itd. Ko sem z odgovori zadovoljna, učenke in učenci prosim, da odložijo kos papirja na rob mize in naj ga imajo še vedno v mislih, saj se bomo k pomenu te vaje vrnili malo kasneje.

Preostanek delavnice vodim kot pogovor z učenkami in učenci v stilu vprašanje-odgovor-odziv. To pomeni, da jim postavim vprašanje. Vsak izmed učencev odgovarja, jaz ali druge učenke oziroma učenci pa se lahko na te odgovore odzivamo, jih dopolnjujemo in tako dalje.

Sledi pogovor o tem, kaj je medvrstniško nasilje. Učenkam in učencem razložim, da jim bom postavila nekaj vprašanj in da me zanima njihovo mnenje. Poudarim, da to ni iskanje pravih odgovorov, temveč pogovor. Na začetku postavim nekaj osnovnih pravil, kot so: dvigovanje roke, ne skačemo si v besedo, se poslušamo, nismo žaljivi ... Na začetku lahko uporabim besedo bullying, saj večina učenk in učencev verjetno to besedo pozna.

Vprašanje 1: Ali veste, kaj pomeni beseda bullying oziroma kako bi to besedo prevedli v slovenski jezik?

Zagotovo se bo v razredu našela vsaj ena učenka oziroma učenec, ki to besedo pozna in bo začela verigo asociacij. Mogoče bo rekel tepež, »fajt«, mučenje, nasilje itd. ali pa bo opisal konkretno situacijo. Učenkam in učencem pojasnim, da je ta izraz zelo težko prevesti z eno samo besedo in da zato strokovnjaki temu pravimo/jo kar medvrstniško nasilje. Včasih uporabljamo tudi izraze vrstniško nasilje, nasilje ali trpinčenje. Povem jim, kateri izraz bomo uporabljali mi.

Vprašanje 2: Ali kdo ve, katere so značilnosti medvrstniškega nasilja? Na to vprašanje učenke

in učenci običajno nimajo odgovora, ki ga želimo slišati, lahko pa smo pozorni na primere, ki jih mogoče podajajo in iz njih izhajamo pri definiciji medvrstniškega nasilja.

- Učenkam in učencem razložim, da je medvrstniško nasilje tisto nasilje:
- ki se ponavlja in traja dlje časa,
- ki se dogaja isti žrtvi s strani iste povzročiteljice oziroma povzročitelja ali skupine povzročiteljic oziroma povzročiteljev,
- ki je škodoželjno in namerno.

Žrtev je po definiciji v šibkejši poziciji moči – fizično, ekonomsko, številčno, gibalno, mentalno. Za vse štiri točke skušamo najti primere. Idealno je, če primere povedo učenke in učenci sami.

Vprašanje 3: Ali obstaja kakšna razlika med konfliktom in medvrstniškim nasiljem? Učenkam in učencem razložim, da so konflikti nekaj običajnega in da se bodo z njimi srečevali celo življenje. Zato je pomembno, da se učimo učinkovitih načinov reševanja konfliktov. Bistveno je tudi, da se učenke in učenci zavedajo razlike med konfliktom in medvrstniškim nasiljem, ker je način postopanja pri obeh različen. Zavedati se moramo tudi, da se konflikt lahko sprevrže v nasilje ali celo trpinčenje, če ga ne razrešimo. Razlika med konfliktom in medvrstniškim nasiljem pa je v tem, da je konflikt običajno nekaj kratkotrajnega, da je to boj med potrebami ali željami dveh ali več oseb, običajno zaradi omejenih virov in da so te osebe običajno v enakem razmerju moči.

Vprašanje 4: Katere vrste medvrstniškega nasilja poznamo? Učenke in učenci velikokrat znajo razdeliti nasilje na fizično in besedno/psihično. Pomagam jim s konkretnimi primeri. Uporabim lahko katerokoli klasifikacijo medvrstniškega nasilja, ki se mi zdi smiselna.

Smotrno je vedno omeniti fizično in psihično/verbalno medvrstniško nasilje, saj sta ti dve obliki vedno prisotni v osnovni šoli in sta tudi najbolj očitni. Nato pa po potrebi dodajam tudi druge oblike nasilja:

- spletno,
- odnosno,
- ekonomsko,
- spolno (kombinacija psihičnega in fizičnega),
- čustveno,

- etnično in kulturno,
- spiritualno itd.

Na tej točki učence opozorim, da so vse oblike medvrstniškega nasilja boleče za žrtev in da lahko puščajo resne posledice. Njihovo pozornost usmerim nazaj na pomečkan papir. Pojasnim mečkanje papirja kot metaforo za povzročanje nasilja. Medvrstniško nasilje je kot mečkanje papirja – papir je naša žrtev. Ker smo bili izjemno grobi do žrtve, ta nikoli več ne bo enaka.

Vprašanje 5: Poglejmo si nekaj primerov. V tem delu delavnice učenkam in učencem predstavim nekaj konkretnih primerov medvrstniškega nasilja in njihova naloga je, da mi povedo, ali gre za pravo medvrstniško nasilje ali ne.

Nekaj primerov:

- Sošolec med poukom izjavi, da je tvoja zamisel neumna. (Ni medvrstniško nasilje, razen če se to dogaja redno. Vsakdo ima pravico do svojega mnenja, tudi če je to mnenje negativno).
- Isti sošolec se vsak dan vrine pred tabo v vrsti za kosilo. (Je medvrstniško nasilje.)
- Pri športni vzgoji te sošolec spotakne, vendar ti potem pomaga vstati in se ti opraviči. (Ni medvrstniško nasilje).
- Starejši vrstnik se ne strinja s tvojim mnenjem o tem, kdo je najboljši nogometaš na svetu. (Ni medvrstniško nasilje).
- Sošolci se ti posmehujejo zaradi videza. (Je medvrstniško nasilje, če se dogaja pogosto).
- Groba igra pri športni vzgoji. (Ni medvrstniško nasilje).
- Sošolka noče sedeti s teboj pri pouku. (Ni medvrstniško nasilje, razen če to razred ali skupina učencev počne sistematično. Vsak ima pravico do svojega mnenja in do izražanja tega mnenja in želja. Če nekdo noče sedeti s tabo, je to njegova odločitev).

V tem delu z učenkami in učenci iščem rešitve. Najprej jim pojasnim, da ima vsako medvrstniško nasilje običajno tri udeležence. To so: žrtev, povzročiteljica oziroma povzročitelj in priča. Prič je običajno veliko več kot žrtev in tistih, ki nasilje povzročijo. Zato je pomembno, da se priče aktivirajo in poiščejo pomoč. Pri tem pa morajo seveda biti previdne, da se ne izpostavijo preveč in tudi same ne postanejo žrtve.

Vprašanje 6: Kako lahko pomagamo?

- Povemo odrasli osebi.

Priča naj takoj poišče odraslo osebo in ji poroča, kaj se je zgodilo. To je lahko učiteljica oziroma učitelj, šolska svetovalna služba, ravnateljica oziroma ravnatelj ali npr. tajnica, čistilka, kuharica, starši, sorojenci. Pri tem poudarim, da lahko priča zahteva popolno anonimnost. Opozorim tudi, da se lahko včasih zgodi, da odrasla oseba ne stori nič. V tem primeru naj ne obupajo in naj poiščejo drugo odraslo osebo.

- Pomagamo žrtvi. Žrtvi lahko pomagamo na veliko načinov. Lahko jo spremljamo, da se bo v skupini počutila varneje. Manj verjetno je, da bo nekdo postal žrtev medvrstniškega nasilja, če je v skupini prijateljev. Žrtvi namenimo prijazne besede. Opozorimo, da se lahko zgodi, da je žrtev zaradi čustvene stiske napadalna do priče, tudi če ji ta želi pomagati. Tega naj ne jemljemo osebno in počakamo, da se žrtev pomiri, nato poskusimo ponovno. Že samo prijazna beseda lahko žrtvi kasneje zelo veliko pomeni, saj ji damo vedeti, da je nekomu mar zanjo. Najbolj pa lahko pomagamo, če smo dobri prijatelji in ji nudimo podporo ter skupaj iščemo rešitve in pomoč.
- Zoperstavljanje povzročiteljici oziroma povzročitelju. Opozorim učenke in učence, da morajo vedno dvakrat pomisliti, preden se postavijo povzročiteljici oziroma povzročitelju po robu. Nikakor naj tega ne počnejo, če so prepričani, da bodo tudi sami v nevarnosti in naj ne uporabljajo nasilja. Učenke in učence spet usmerim v pomečkan papir. Pojasnim, da je ravnanje papirja podobno kot pomoč in opravičevanje. Z veliko truda ga lahko zelo zravnamo, ampak nikoli ne bo več enak. Brazgotina bo ostala za vedno, zato naj bodo tudi sami previdni s svojimi nasilnimi dejanji, ker je samo mečkanje papirja trajalo le nekaj sekund, ravnanje papirja pa mogoče celo nekaj minut. Škodo lahko naredimo zelo hitro, popravimo pa jo zelo težko.

Opravim še eno nalogo: Predstavim dve različni sliki šole, eno sivo in eno belo, pri vsaki preberem opis šole.

Siva šola (sodelujoča): V sivi šoli se učenke in učenci dobro počutijo. Pomembno jim je, da se dobro počutijo tudi njihovi sošolci. Ker se med seboj prijateljsko pogovarjajo, se lahko dogovorijo, kaj zabavnega bodo počeli skupaj. Vedo, da jim je bistveno, da upoštevajo pravila, ker jim bodo tako odrasli bolj zaupali in več dovolili. Ko jim kaj ni všeč, to povedo tako, da pri tem nikogar ne užalijo. Učiteljice in učitelji radi pridejo v ta razred, radi jih peljejo na izlete. Ko otroci naredijo vse vaje, jim dovolijo, da se sprostijo in počnejo kaj zabavnega.

Bela šola (nesodelujoča): V belo šolo učenke in učenci ne hodijo radi. Ko se zjutraj zbudijo,

pomislijo, kako jim bo danes v šoli spet neprijetno. Bojijo se drugih sošolk in sošolcev. Bojijo se, da bi jih kdo udaril, nanje kričal in jim rekel kaj grdega. Navajeni so, da jim v šoli nihče ne pomaga. S sošolkami in sošolci se ne morejo dogovoriti o skupni igri, ampak običajno nagajajo drug drugemu in kvarijo igro. Učiteljice in učitelji v razred prihajajo slabe volje, se na učenke in učence pogosto jezijo in jih pošiljajo k ravnatelju oz. ravnateljici. Ko gredo na izlet, porabijo veliko časa samo za to, da se postavijo v vrsto, saj si otroci nagajajo, se pretepajo in kričijo. Otroci imajo občutek, da šola ni zabavna in da se lahko zabavajo samo tako, da nagajajo drugim.

Otroke pozovem, da izberejo, katero šolo bi raje obiskovali in jih vprašam, kako bi se radi počutili v šoli. Na sliko šole, ki bi jo raje obiskovali, nalepijo samolepilni listek s svojim imenom.

Po vaji učenkam in učencem postavim vprašanja, kot so: Zakaj ste izbrali sivo šolo? Zakaj ste izbrali belo šolo? Zakaj je bolje v sivi šoli? Kako se večina želi v šoli počutiti? V kateri šoli ima razred več možnosti, da bi jih učiteljica ali učitelj peljal na kopališče ali na sankanje in zakaj?

Pred in po samim predavanju razdelim vprašalnik, ki ga izpolnijo in mi ga predajo. Zahvalim se jim za sodelovanje.